

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

✓

~~269 e 23~~
~~283 e 5.~~

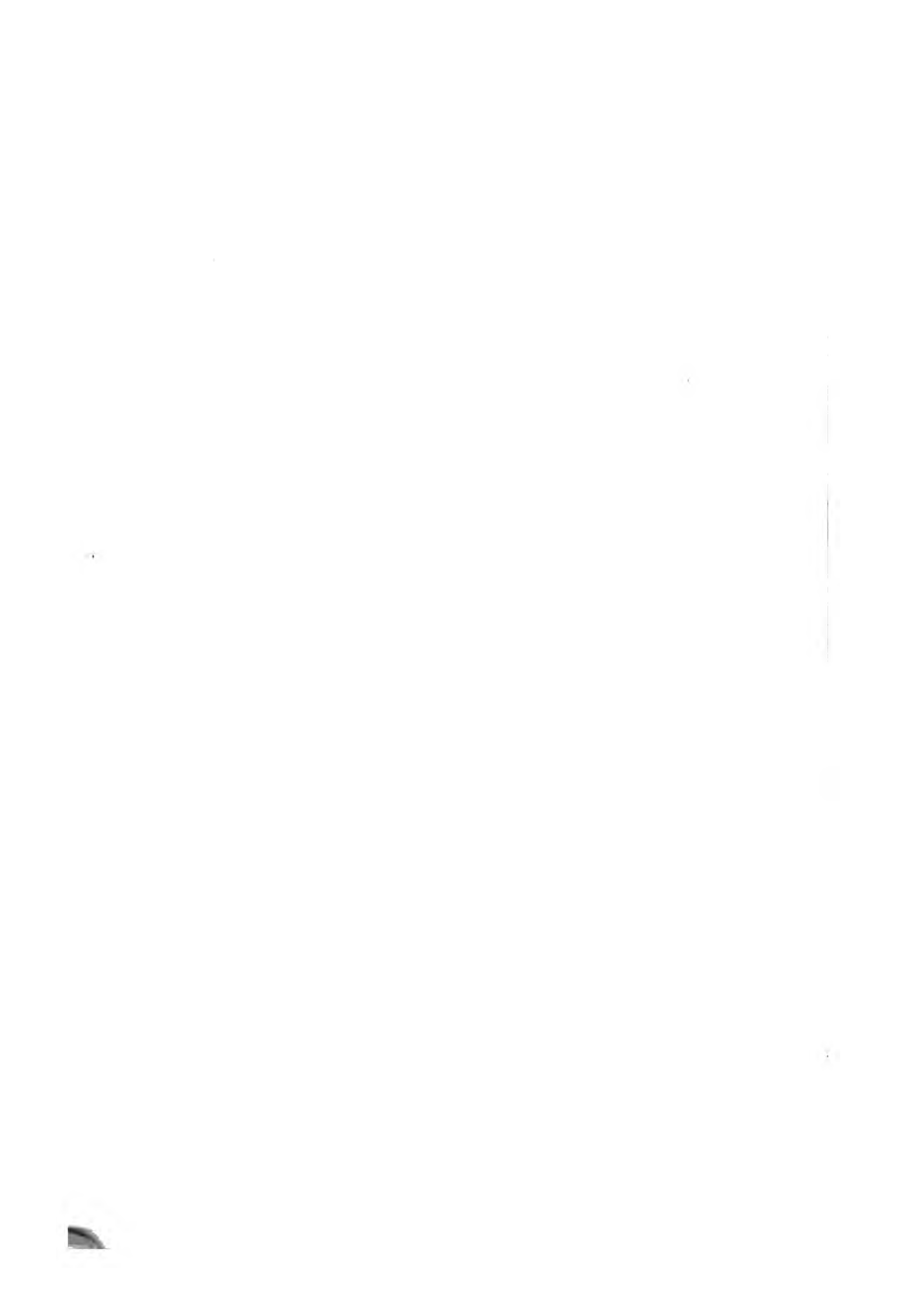

1890

SWE 6 D STR 18

MÄSTER OLOF

SKÅDESPEL

I

FEM AKTER

— — —

TRYCKT EFTER FÖRSTA MANUSKRIFTET 1872

PERSONER:

MÄSTER OLOF (OLAUS PETRI).

GERDT BOKPRENTARE.

GUSTAF ERIKSSON VASA.

HANS BRASK i Linköping.

MÅNS SOMMAR i Strengnäs.

LARS SIGGESON, Riksmarsk.

LAURENTIUS ANDREÆ.

LAURENTIUS PETRI.

HANS WINDRANK, skeppare.

SMÅLÄNDING.

TYSK.

DANSK.

MÅRTEN }
NILS } Svartebröder.

VÄRDHUSVÄRD.

LIKDRÄNG.

SCHOLARIS 1.

SCHOLARIS 2.

KYRKVAKTAREN.

BETJENTEN.

ARBETSGODEN.

BORGAREN.

FRU CHRISTINA, Olofs moder.

ADELSMAN.

CHRISTINA, Gerdts dotter.

SKÖKAN.

BORGARQVINNAN.

KYRKVAKTARENS Hustru.

Bipersoner.

Första akten.

I Strengnäs.

En korsgång utanför studiegården med trädplanteringar. Längre bort klosterkyrkan. I bakgrunden mur ofvan hvilken synas blommande fruktträd. Olof sitter på en stenbänk; framför honom stå Scholares, läsande sina roler till Tobiae Comædia.

1:STA SCHOLARIS.

“Vi äro nu komne i vår fiendes garn,
Ve oss, vi arme Israels barn“!

2:DRA SCHOLARIS.

“Ack, käre broder, hvad skole vi klaga!
Nu äro komne vår jammers dagar —
Borta är oss både åker och ränta,
Något godt hafve vi nu aldrig att vänta.
Det hafver jag länge båd' talat och drömt,
Att Abrahams löfte är länge bortglömdt“.

LARS (*som inkommit*).

Hvad gör du?

OLOF.

Jag leker!

LARS.

Du leker?

OLOF.

Ja! Jag leker en liten comedia om Israels barn och Babyloniska fångenskapen!

LARS.

Har du icke bättre att göra? Större arbete åligger dig!

OLOF.

Jag är för ung ännu!

LARS.

Säg icke du är för ung!

OLOF.

Nej, ty de äro nog många ändå som så ropa!

LARS (*rullar upp ett papper som han tagit fram; betraktar Olof en stund; derpå läser han*).

“Och Herrens ord skedde till Jeremias;

Jag kände dig förrän jag tillredde dig i moderlifvet och utkorade dig förrän du af modren född vardt och satte dig till en profet bland många folk.

Men Jeremias sade: Ack Herre, Herre, jag duger icke till att predika; ty jag är för ung.

Då sade Herren: säg icke: Jag är för ung; utan du skall gå, dit jag sänder dig, att predika, hvad jag befaller.

Ty jag vill i denna dag göra dig till en fast stod, till en jernpelare och till en kopparmur i hela landet emot Juda konungar, emot hans furstar, emot hans prester, emot folket i landet;

Så att, om de än strida emot dig, skola de likväl icke öfvervinna dig, ty jag är när dig, säger Herren, att jag skall frälsa dig!“

OLOF (*springer upp*).

Sa' Herren det?

LARS (*fortsätter*).

“Så omgjorda nu dina länder och statt upp och predika för alla allt det jag dig bjuder“.

OLOF.

Hvarför går icke du?

LARS.

Jag är för gammal!

OLOF.

Du är feg!

LARS.

Ja, ty jag har ej kraften; men den har du — Gud gifve dig nu tron.

OLOF.

O ja, jag hade en gång trons låga och hon brann herrligt, men munkeligan släckte af henne med sitt vigvatten, då de ville läsa djefvulen ur kroppen på mig!

LARS.

Det var halm som skulle fladdra ut; men nu skall Herren tända dig en stockeld, som skall förbränna de fili-steers säd. Vet du hvad du vill, Olof?

OLOF.

Nej, men jag känner hur jag vill qväfvas, då jag tänker på detta arma folk som suckar efter förlossning. De ropa efter vatten, lefvande vatten, men der fins ingen som har något att ge.

LARS.

Rif ner det gamla murkna huset först, det kan du! Herren sjelf skall bygga dem ett nytt!

OLOF.

Men då bli de utan tak öfver hufvudet en tid!

LARS.

Då få de åtminstone frisk luft!

OLOF.

Men att rövva ett helt folk på dess tro; de skola förtvifla!

LARS.

Ja, de skola förtvifla!

OLOF.

Men man skall ropa ve öfver mig och smäda mig och dra' mig inför de öfversta!

LARS.

Fruktar du?

OLOF.

Nej! — Men förargelsen —

LARS.

Olof! Du är född till förargelse; du är född till att slå. Herren skall nog hela.

OLOF.

Jag känner hur strömmen drar; ännu har jag taget kvar i damluckan, men släpper jag, då drar strömmen mig med.

LARS.

Släpp du, de komma nog som hålla igen!

OLOF.

Räck mig din hand, Lars, om jag kommer för långt in i hvirfveln.

LARS.

Det står ej i min magt, och du skall in i hvirfveln, äfven om du skall förgås.

OLOF.

Hvilka stormar du blåst upp i min själ; jag satt nyss och lekte i trädens skugga och det var pingstafton, och det var vår och det var frid. Och nu — hvarför skakas icke träden, hvarför mörknar icke himmelen! Lagg handen på min panna, känn hur blodets böljor börja gå! Lemna

mig icke, Lars; jag ser en engel som kommer emot mig med en kalk; hon går på aftonskyn derborta, blodröd är hennes stig och hon har ett kors i handen — Nej, jag förmår icke, jag går tillbaka till den lugna dalen; må andra strida, jag skall se på. — Nej, jag skall gå efter och läka de sårade, jag skall hviska frid i de döendes öron. Frid! — Nej, jag vill strida med, men i de sista lederna; hvarför skall jag gå främst?

LARS.

Derför att du är den djerfvaste!

OLOF.

Icke den starkaste?

LARS.

De starke komma efter: och den starkaste har du vid din sida; det är han som manar dig till kampen!

OLOF.

Hjelp mig, Gud! Nu går jag!

LARS.

Amen!

OLOF.

Och du följer mig!

LARS.

Du skall gå ensam med Gud!

OLOF.

Hvarför drar du dig tillbaka?

LARS.

Jag är icke född till stridsman; jag skall blott bli din vapensmed! Guds rena ord skall bli dina vapen och du skall sätta dem i händerna på folket; ty nu är dörren till de påfliges rustkammare inslagen och hvar och en med namnet människa skall sjelf kämpa för sin andes frihet!

OLOF.

Men hvar äro mina fiender? Jag brinner af stridslust, men jag ser ingen att strida mot!

LARS.

Du behöfver ej mana dem fram, de komma nog! Farväl. Du kan börja när du vill! Gud vare med dig!

OLOF.

Gå icke, jag måste tala med dig längre!

LARS.

Här kommer förtruppen — rusta dig. (*Går.*)
(*En skara borgare med qvinnor och barn gå fram mot kyrkdörren på högra sidan. Der stanna de, lyfta på hattarne och korsa sig.*)

GERDT BOKPRENTARE (*förklädd till borgare.*)

Man har icke ringt vespern på pingstafton — det är högst ovanligt!

EN BORGARE.

Och kyrkdörren är stängd! Möjligen är presten sjuk.

GERDT.

Eller är han ej uppstigen!

BORGAREN.

Hvad sägen I?

GERDT.

Jag menar att han är sjuk!

BORGAREN.

Men då har han så godt om messeläringar, att någon af dem kunde läsa oss en messa i hans ställe!

GERDT.

De äro väl så upptagna.

BORGAREN.

Hvad med?

GERDT.

Ja, det är inte godt att veta!

BORGAREN.

Akta dig, min gode man! I tycks ha en släng af Lutherit! Biskop Hans från Linköping är i sta'n och kungen också!

GERDT.

Är Brask i sta'n?

BORGAREN.

Ja, Gud är han så. Men vi ska' väl känna på dörren först om kyrkan är stängd.

GERDT (*springer upp på trappan och slår på porten*).

Guds hus är stängdt på pingstaftonen. Det högvördiga presterskapet ger icke audiens hos Gud i dag, derföre får det vällofliga borgerskapet gå hem och lägga sig utan messa. Se hit, godt folk — här är en dörr, den är visserligen bara af trä, men det gör ingenting, ty den är fodrad med koppar, titta på den här dörren! Om jag nu säger er att Gud bor härinnanför, ty det är ju hans hus, om jag nu säger er, att biskopens diakonus eller secretarius eller kanonikus eller någon annan man som slutas på us, ty det är bara andans män som slutas på us, om jag nu säger att en sådan man har nyckeln till denna dörr hängande på en spik inne i sitt sofrum, så säger jag dermed icke att han har låst in Gud för oss och hängt nyckeln på en spik i sitt sofrum, utan jag säger bara det, att vi få inte komma in och hålla någon Gudstjenst i qväll, vi som stretat sex dagar med att göra skor och rockar, och vi, som hela veckan hafva bryggt och bakat och slagtat åt högvördiga presterskapet, på det att de på den sjunde måtte orka hålla gudstjenst åt oss. Detta förebrår jag ingalunda

högloffiga kapitlet, ty de äro ju bara menniskor de, och det var blott Gud som rådde arbeta i sex dagar och hvilade sig på den sjunde.

BORGAREN.

I hädar Gud, mäster borgare!

GERDT.

Åh ja, det hör han inte, när dörren är stängd!

EN QVINNA.

Jesus! Maria! Det är en Antichrist!

GERDT (*bultar på dörren*).

Hör ni så tomt det låter. — Det står i bibeln, att förlåten en gång remnat till det allraheligaste, och detta måste vara sant, men om de andliga sedan ha sytt ihop henne igen, det står inte i bibeln och därför behöfver det inte vara lögn.

(*Folket rusar mot Gerdt; barnen skrika.*)

BORGAREN.

Ve dig, Luther, ty en sådan är du. Vi hafva syndat, därför har Herren stängt sitt hus. Hör du ej hur sjelfva barnen skrika vid din åsyn, du orena ande!

GERDT.

Ni trampar ju dem på tårna, käre vänner!

QVINNAN.

Kom icke honom vid; han hafver djefvulen!

BORGARE.

Ned med honom! Ned med honom!

GERDT.

Rör mig ej, ty på denna plats står jag i Guds hägn!

BORGAREN.

Gud skyddar ej den förkastade engeln!

GERDT.

Om ej Gud gör det, så gör den heliga kyrkan det, och jag är inom hennes vigda murar.

BORGARE.

Drag honom utanför kyrkomuren!

GERDT.

Om I icke frukten Gud, så frukten åtminstone den heliga fadrens bann!

QVINNAN.

Släpa honom från dörren; det är hans orena ande som förhexat kyrkan!

BORGAREN.

Ja! Ja! Gud öppnar icke sin kyrka för djefvulen!

(De rusa mot Gerdt, då biskopens secretarius inträder, företrädd af en diakonus som äskar ljud.)

SECRETARIUS *(läser)*.

“Alldenstund vår stiftsstad ej fullgjort sin ränta till biskopsstolen och då staden fortfarande tredskas med utgörandet af densamma har domkapitlet funnit godt, likmätigt sin rättighet och curians stadfästelse, stänga kyrkans dörrar och upphöra med messor och offer tills nämnde missförhållande vunnit rättelse, påminnande hvar och en som härefter ej rättar sig all vår onåd

Datum vigilia assumptionis Mariæ
Strengnäs kapitel“.

(Går.)

GERDT.

Hvad sägs, godt folk?

BORGAREN.

Ingen messa på pingstaftonen! Det är skamligt.

GERDT.

Akta er! säg intet ondt om presterna, det är väl inte deras fel.

BORGAREN.

Hvems är felet?

GERDT.

Kyrkans! Den der osynliga, den der allsmäktiga! Det är kyrkan, ser ni, som stängt igen kyrkan.

(Folket yttrar sitt missnöje.)

OLOF *(har gått fram och ringer nu i vesperklockan medelst en lina, som hänger ner från tornet).*

Är det allvar med er gudstjenst, så skall jag hålla er en messa!

BORGAREN.

Tack, mäster Olof, men vet ni ej hvad följer detta kan ha'?

OLOF.

Låtom oss hellre frukta Gud än människor!

(Folket faller på knä.)

“Käre vänner, bröder och systrar i Christo Jesu! Efter vi nu församlade äre...”

BORGAREN.

Mäster Olof...

OLOF.

Hvad är det?...

BORGAREN.

Vi vilja ha vår rigtiga messa och inga nya mensko-funder.

GERDT.

Käre mäster Olof, det får lof att vara på latin. annars förstå vi inte hvad ni säger!

BORGAREN.

På det heliga språket skall det vara, annars kan ju hvem som helst läsa messan.

OLOF.

Ja du, det är just så som det skall bli. Hvar och en för sig och med Gud!

FOLKET.

En Luther! En Luther! Antichrist!

BORGAREN.

Jaså, mäster Olof. Ni som är så ung och så varm, ni har smittats af den tyska djefvulen. Jag är en gammal man och har sett verlden, jag vill er väl, vänd om medan ni ännu är ung. — Gör oss till viljes och läs den gamla messan!

OLOF.

Nej, det är slut med detta narrspel. — I anda och sanning skolen I bedja och ej med ord som I icke förstå'n.

BORGAREN.

Tror ni icke, min unge vän, att vår Herre förstår latin?

GERDT.

Men svenska förstår han platt inte!

BORGAREN.

Mäster Olof! vill ni låta folket gå ifrån er utan ett uppbyggelsens ord — ser ni icke huru de längta efter sin Gud. Offra er egen syndiga vilja, och låt icke folket gå såsom får de der ingen herde hafva!

OLOF.

Ni kallar min vilja syndig?

BORGAREN.

Ni är en hård man!

OLOF.

Säg icke så! Vet ni hvad det kostar mig denna klockringning.

BORGAREN.

Er fåfänga!

GERDT.

Och er frid! Ty det var stormklockan som ringde till strid! Hej, nu börjas det! snart skola Stockholms klockor ge svaret och då skall Huss', då skall Ziskas, då skall de tusende böndernas blod komma öfver förstarne och de påflige.

QVINNAN.

Ve oss hvad rasar han?

BORGAREN.

Känner ni den mannen, mäster Olof.

OLOF.

Nej!

GERDT.

Olof! Du känner mig! Förneka mig ej! Fruktar du dessa arma eländiga som icke vilja sitt eget bästa — som aldrig hört det ordet frihet!

OLOF.

Hvad heter du?

GERDT.

Om jag säger det skolen I bäfva! Ja det är sant, I måsten bäfva för att vakna ur er sömn! Jag heter den förkastade engelen, som tiotusen gånger skall gå igen, jag heter befriaren som kom för tidigt, jag heter satan, därför att jag älskade er högre än mitt lif, jag har hetat Luther, jag har hetat Huss, nu heter jag Anabaptista!

FOLKET (*far tillsammans och korsar sig*).

Anabaptista!

GERDT (*demaskerar sig och står nu fram
betydligt äldre*).

Känner du mig nu, Olof!

OLOF.

Fader Gerdt!

BORGAREN.

Han kallar honom fader!

FOLKET (*drar sig undan*).

Anabaptista! Anabaptista!

QVINNAN.

Se'n I icke, det är den bannlyste — —

BORGAREN.

Gerdt bokprentare. Braskens tryckare.

EN ANNAN BORGARE.

Han som tryckte Luther!

QVINNAN.

Ve oss och vår stad. Ve öfver våra prester då de
pläga umgänge med Antichrist!

BORGAREN.

Han förnekar döpelsen!

QVINNAN.

Han förnekar Gud!

(Folket går.)

OLOF.

Fader Gerdt, du förde ett farligt tal.

GERDT.

Tror du det var farligt, Olof, Gud välsigne dig för det!

OLOF.

Farligt för dig menar jag!

GERDT.

Icke för någon annan?

OLOF.

Låt oss hoppas det!

GERDT.

Du har känt Luther?

OLOF.

O ja! Och nu vill jag verka hans verk i mitt fädernesland!

GERDT.

Icke mera?

OLOF.

Hvad menar du?

GERDT.

Det är för litet! Luther är död! Han har gjort början! Vi skola fortsätta!

OLOF.

Hvart vill du föra mig!

GERDT.

Långt! Långt! Olof!

OLOF.

Jag är rädd för dig, fader Gerdt!

GERDT.

Jo! jo! Du skall bli mycket rädd, ty jag vill föra dig på ett högt berg och du skall derifrån skåda ut öfver världen. Ser du, Olof, vi ha pingst nu. Det var då den Helige Ande steg ned och göt sig öfver apostlarne, nej öfver hela menskligheten. Du kan få den Helige Ande,

jag har fått den Helige Ande, ty jag trodde det. Guds ande har stigit ned till mig, jag känner det, och därför har man spärrat in mig som vansinnig, men nu är jag fri, nu skall jag tala ordet, ty ser du, Olof, nu stå vi på berget! Ser du huru folket krälar fram på sina knän till de två männen, som sitta på sina stolar. Den större har två nycklar i sin ena hand, en åskvigg i den andra, det är påfven. Nu lyfter han viggan och tusende själar draga in i fördömseln, och de andra kyssa hans fot och sjunga Gloria Deo, — och han på stolen vänder sig om och ler. Se nu på den andre. Han har ett svärd och en spira. Böj dig för spiran eljest biter svärdet. Han rynkar sina ögonbryn och allt folket darrar. Då vänder han sig till sin granne på andra stolen och båda le. Det är två Baalsstoder. Men då höres ett gny i luften liksom sorl af folk. Hvem gnyr? ropar påfven och skakar sin vigg. Hvem sorlar, och kejsaren skakar sitt svärd. Ingen svarar. Men det gnyr ändå i luften och det susar och det ropar: "Tänk"! Och påfven far till samman och kejsaren bleknar och frågar: hvem ropade "tänk"! Tag fram honom och jag tager hans lif, och påfven ropar för hit honom och jag tager hans själ! Det var luften som ropade, det var ingen som ropade; men rösten stiger och en stormvind far fram och han går öfver Alpérna och han ryter öfver Fichtelgebirge och han väcker upp Österhafvet och det ger eko mot stränderna och tusendubbladt går ropet öfver verlden: frihet! frihet! Och påfven kastar nycklarne i sjön och kejsaren sticker sitt svärd i skidan, ty de förmå intet mot ropet!

Olof! du vill slå påfven, men du glömmet kejsaren; kejsaren som mördar sitt folk utan att räkna dem, därför att de våga sucka då man trampar dem på bröstet. Du vill slå påfven i Rom, men du vill som Luther ge dem en ny påfve i den heliga skrift. Hör du! Hör du! Bind icke ändarne med någon boja! Glöm icke den stora pingstdagen, glöm icke ditt stora mål: andligt lif och andlig frihet. Lyssna icke till det dödsropet "si det är allt godt!" ty då kommer ej det tusenåriga riket, frihetens rike, stånd, och det är just det som börjar nu!

OLOF (*förblir tyst*).

GERDT.

Hissnar du?

OLOF.

Du går för långt, Gerdt!

GERDT.

Det kommer en dag då man skall kalla mig papist!
Sigta mot skyn och du skall träffa skogsbrynet!

OLOF.

Gå tillbaka, Gerdt! Du drar ofärd öfver dig och riket!
Ser du icke huru landet ännu skälfver under sårfebern
efter de sista krigen, och du vill utså borgerligt krig, det
är gudlöst!

GERDT.

Nej! nu är knifven en gång i köttet, skär på, så kan
kroppen räddas.

OLOF.

Jag anger dig som landsförrädare!

GERDT.

Det bör du inte göra, du som i dag ohjelpigt stött
dig med kyrkan! Och för öfrigt —

OLOF.

Säg ut, Gerdt, du ser ut som satan i detta ögonblick!

GERDT.

Du skall få min hemlighet; sköt henne efter behag!
Ser du kungen reser till Malmö i dag; i öfvermorgon till
exempel är Stockholm i uppror!

OLOF.

Hvad säger du?

GERDT.

Känner du Rink och Knipperdollink?

OLOF (*förskräckt*).

Vederdöparne!

GERDT.

Ja! Hvarför så häpen! Det är ju bara två borgarlunsar. En bundtmakare och en krämare, som förneka dopets nytta på ett osjäligt barn och äro nog enfaldiga att sätta sig emot en uppsåtlig mened, aftvingad ett oförnuftigt väsen.

OLOF.

Det är något mera?

GERDT.

Hvad kunde det vara?

OLOF.

De äro besatte!

GERDT.

Af anden, ja! Det är stormen som ropar genom dem! Akta dig om du kommer i vägen!

OLOF.

Det måste hindras! Jag går till kungen!

GERDT.

Olof! Vi böra vara vänner! Din moder bor ju i Stockholm?

OLOF.

Det vet du!

GERDT.

Vet du att min dotter Christina bor hos din mor?

OLOF.

Christina?

GERDT.

Ja, tills vidare. Segra vi, skall din mor vara trygg för min dotters skull, segra de katolske, ja då är min dotter trygg för din mors skull. Och du är ju rädd om Christina?

OLOF.

Gerdt! Gerdt! Hvar blef du så klok?

GERDT.

På dårhuset!

OLOF.

Gå ifrån mig! Du drar mig i olyckan!

GERDT.

Ja, om det är en olycka att bli beröfvad all jordisk lycka, att släpas i fängelse, lida fattigdom, hånas och smädas för sanningen. Då är du icke värd en så stor olycka. Jag trodde du skulle förstå mig; jag räknade på din hjälp, ty du har ännu elden qvar, men jag ser, världen lockar dig; följ med strömmen och blif lycklig!

OLOF.

Icke kan en man skapa om sin tid!

GERDT.

Luther gjorde det!

OLOF.

Icke kan en sätta sig mot strömmen!

GERDT.

Dåre! Led strömmen, ty strömmen äro vi, de gamla äro stillastående dypölar, dem behöfver du minsann ej

streta emot; men låt dem icke ruttna eller torka ut; skaffa dem aflopp och de skola äfven strömma med!

OLOF.

O, jag förstår dig; du har aflat en tanke i min själ, men jag måste qväfva henne i födseln, eljest dödar hon mig!

GERDT.

Tro mig, du skall bli en Daniel, som skall säga förstarne sanningen, och de skola stå dig efter lifvet, men Herren skall skydda dig.

Nu går jag trygg; ty jag ser blixtar ljunga i ditt öga, och eldstungan dallrar öfver ditt hufvud. Lycklig pingst, Mäster Olof! (*I det han går*). Här kommer flugornas konung; låt honom icke smutsa äfven din rena själ!

OLOF.

Jesus hjälp mig!

(Biskop Hans Brask och Måns Sommar inkomma).

MÅNS (*går mot Olof; Brask håller sig efter och betraktar omgifningen*).

Kanonikus! Hvem har ringt vespern.

OLOF (*med saktmod och fasthet*.)

Jag!

MÅNS.

Kände ni ej befallningen!

OLOF.

Förbudet visste jag väl!

MÅNS.

Och ni har djerfts trotsa!

OLOF.

Ja! när folket släpptes såsom får utan herde, då ville jag samla dem!

MÅNS.

Ni förebrår oss våra göranden tror jag! Ni är i sanning oförsynt.

OLOF.

Sanningen är alltid oförsynt.

MÅNS.

Jag tror min unge man vill spela en sanningsapostel; det har ni ingen tack för!

OLOF.

Jag begär blott otack!

MÅNS.

Spara på edra sanningar; de gå just icke länge i handeln.

OLOF (*häftigt*).

Ett råd värdigt lögnens fader!... (*Mildt*) Förlåt mig!

MÅNS.

Vet ni hvem ni talar vid?

OLOF (*med hetta*).

Vid servus servi servorum Måns Sommar!...

BRASK (*stiger fram*).

Hvem är den mannen?

MÅNS.

Han hör till kyrkobetjeningen!

BRASK.

Hvad heter han?

MÅNS.

Olof Pederson, alias Olaus Petri!

BRASK (*fixerar Olof*).

Är du mästare Olof!

OLOF (*bugar sig och betraktar Brask*).

BRASK.

Jag tycker om dig? Vill du bli min secretarius?

OLOF.

Jag tackar ert nåde, men jag har inga rekommendationer.

BRASK.

Biskop Måns! Hvad har ni att säga!

MÅNS.

Han lär ha vunnit rätt mycket lof af doktor Luther?

BRASK.

Jag har hört det! Ungdomsmod bara! Vi ska' uppföstra honom!

OLOF.

Jag fruktar det är för sent!

BRASK.

En ung vidja kan böjas!

MÅNS.

Ers nåde skall icke föda upp ormar! Vår kanonikus lutar starkt mot kätterit, och har i dag vågat trotsa vår befallning.

BRASK.

Såå?

MÅNS.

Vi proklamerade messfall på grunder fullt lagliga och han har djerfts hålla messa, och hvad värre är en Luthersk messa och derigenom retat upp folket!

BRASK.

Akta dig, unge man! Vet du att bann drabbar dem som proklamera Luther!

OLOF.

Det vet jag! Men jag fruktar ingen annan Gud än Gud!

BRASK.

Betänk dina ord! Jag ville dig väl och du stöter mig tillbaka!

OLOF.

Ni ville köpa min förmåga för att rädda er sjuka sak, och jag var nog oblyg att inte sälja mig!

BRASK.

Jag tror vid Sanct Görän att du är från dina sinnen!

OLOF.

Om så är, begagna icke samma kur med mig som med Gerdt Bokprentare, honom som ni lät sätta på hospitalet. Han blef för mycket klok fruktar jag.

BRASK *(till Måns)*.

Känner ni Gerdt?

MÅNS.

Nej, ers nåde!

BRASK.

Det var en galning, som begagnade min press för att trycka Lutherska skrifter då jag satte anti-Lutherska i hand på honom. Och så svärmade han om Apokalypsen och tusenåriga riket. *(Till Olof)*. Har du sett honom?

OLOF.

Han var nyss här, och föga godt han I att vänta af honom!

BRASK.

Är han ute?

OLOF.

Han är snart i Stockholm, och då lär I få höra af honom! Akta er, herr Biskop!

BRASK.

Håhå, än är ingen fara!

OLOF.

Vederdöparne äro i Stockholm!

BRASK.

Hvad säger du?

OLOF.

Vederdöparne äro i Stockholm!

BRASK.

Vederdöparne?

GUSTAF VASA (*inträder hastigt*).

Hvad står på? Staden är i oro! Folket drar kring gatorna och ropar på messa! Hvad betyder det?

BRASK.

Okynne, ers nåde!

GUSTAF.

Biskop Måns!

MÅNS.

Staden har icke utgjort sin ränta.

GUSTAF.

Och därför vägren I göra gudstjenst! Guds död!

BRASK.

Ers nåde torde besinna . . .

GUSTAF.

Biskop Måns! Svvara!

MÅNS.

Ers nåde torde besinna att saker sådana som dessa, hvilka falla under kyrkans domvärjo . . .

GUSTAF.

Jag befäller er sköta er tjenst!

BRASK.

Svea rikets biskopar taga endast befallningar af sin öfverhöghet, påfven och den kanoniska lagen!

GUSTAF (*kufvad*).

Det vet jag, men om påfven ej alltid kan ha ögat på eder?

BRASK.

Det blir vår sak!

GUSTAF (*flammar upp, men lugnar sig*).

Ni har rätt, vördige biskop. Det skall få bli er sak.

BRASK.

För att lemna detta ämne. Stockholm lär stå i begrepp att göra uppror!

GUSTAF.

Hvem säger det?

MÅNS.

Vår kanonikus!

GUSTAF.

Er skolemästare? Hvar är han? Är det du? Hvad heter du?

OLOF.

Olof Pederson!

GUSTAF.

Mäster Olof! Du är kättare du? Och hyser planer mot den heliga kyrkan? Det är ett farligt värf!

BRASK.

Han har i dag lagt af masken och varit nog djerf att öppet bryta kapitlets förbud angående messfall, hvarför vi fordra ers nådes samtycke att han vederbörligen straffas!

GUSTAF.

Den saken faller under domkapitlet och kommer mig ej vid! Men hvad är det för uppror du talar om i Stockholm?

OLOF.

Vederdöparne!

GUSTAF.

Intet annat!

BRASK.

Ers nåde, vet ni ej huru dessa galningar farit fram i Tyskland. Vi skulle föreslå det ers nåde sjelf vände tillbaka med sitt krigsfolk!

GUSTAF.

Den saken faller under mitt godtfinnande!

BRASK.

Men borgerligt krig!

GUSTAF.

Det blir min sak! Olof, jag nämner dig till skrifvare i Stockholms rådstuga. Du reser genast dit. Tala till folket! Jag litar på dig!

BRASK.

I fosterlandets intresse ber jag ers nåde betänka det dåraktiga i att tala till dårar!

GUSTAF.

Man kufvar icke andarne med svård! Betänken det, herrar biskopar!

BRASK.

Kyrkan har aldrig — — —

GUSTAF.

Ja, inte med nycklar heller! Gå till min kansler, får du fullmagten!

BRASK.

Kanonikus torde vänta ett ögonblick!

GUSTAF.

Vår secretarius lyder ej edra bud före mina!

BRASK.

Kyrkans rätt skall först utkrävas — Olof Pederson!

GUSTAF (*rättar*).

Secretarius . . .

BRASK.

Secretarius Olof Pederson lemnar ej staden förr än kapitlet fällt sin dom.

GUSTAF.

Kapitlet fäller ej sin dom förr än det ransakat!

BRASK.

Det blir vår sak!

GUSTAF.

Det blir ej er sak, biskop Brask! Ty kanonikus i Strengnäs dömmes ej af biskop i Linköping. Biskop Måns, för er talan!

MÅNS.

Efter hvad som tilldragit sig . . . hm!

BRASK.

Torde vidare utläggningar vara öfverflödiga!

GUSTAF.

Biskop Brask torde vara tyst, eller också aflägsna sig då jag talar enskildt vid biskop Måns — — enskildt! —
— Tala ut, herr Måns!

MÅNS.

Jag kan inte se annat — — — än — efter som hans högvördighet Biskop Brask — — —

GUSTAF.

Det är frågan om mäster Olof nu! Herrarne kunna uppskjuta ransakningen. Varen goda och lemna oss.
(Biskoparne gå.)

GUSTAF (och Olof).

Vill du bli min man?

OLOF.

Ers nådes secretarius?

GUSTAF.

Nej! Du skall bli min högra hand, på vilkor att den venstra tillsvidare icke vet hvad den högra gör. Res till Stockholm!

OLOF.

Kapitlet reklamerar mig, och lyser bann.

GUSTAF.

Innan de hunnit så långt skall du få skylla på mig. Men till dess stå för dig sjelf, så godt du kan!

OLOF.

Hvad vill eders nåde?

GUSTAF.

Du skall tala till svärmarne i Stockholm.

OLOF.

Och sedan?

GUSTAF.

O, det är långt dit! Jag vågar ej tänka det ännu. —
Låt dem predika, det kan ej skada försoffade att höra ett
nytt ord äfven om det är galet; men våldsamheter få ej
ega rum; då kommer svärdet med i leken. Farväl, Olof!
(Går.)

OLOF (*ensam*).

Kejsaren vill icke vara sams med påfven!
(*Scholarer, som upphållit sig i en allé i bakgrunden, träda fram.*)

1:A SCHOLARIS.

Skola vi fortsätta leken nu, mästare Olof?

OLOF.

Det är slut med att leka nu, barn.

1:A SCHOLARIS.

Skolen I lemna oss, mästare Olof!

OLOF.

Ja och för alltid troligen!

1:A SCHOLARIS.

I kunnen ju stanna öfver pingst så att vi få uppföra
vår Comœdia!

2:A SCHOLARIS.

Och jag får spela engelen Gabriel!

1:A SCHOLARIS.

Gör oss till viljes, mästare Olof. I var den enda, som
var beskedlig mot oss och lät oss slippa de grymma fastorna!

2:A SCHOLARIS.

Ack, mäster Olof, gå inte ifrån oss!

OLOF.

Barn, I veten icke hvad I begären! Det skall komma en dag då I tacken Gud att jag gick ifrån er. O nej! må den dagen aldrig komma! Låt oss göra vårt afsked kort. Farväl, Nils, farväl, Vilhelm!

(Han tar dem i famn, de kyssa honom på handen.)

LARS *(har inkommit och betraktar dem uppmärksamt).*

1:A SCHOLARIS.

Kommer I aldrig tillbaka, mäster Olof?

LARS *(träder fram).*

Är du färdig att resa nu?

OLOF *(till gossarne).*

Nej, jag kommer aldrig tillbaka.

SCHOLARES *(gå).*

Farväl, mäster Olof, glöm inte bort oss!

OLOF *(ser efter dem).*

LARS.

Jag har träffat kungen?

OLOF *(tankspridd).*

Har du?

LARS.

Vet du hvad han sade?

OLOF.

Nej!

LARS.

Jag har fått en stöfvare, som kan ta' upp, få se blott om han kommer tillbaka när jag hvisslar.

OLOF.

Ser du, nu sitta de bland grafvarne och leka och plocka blommor och sjunga pingstvisor.

LARS (*tar honom i armen*).

Barn!

OLOF (*far upp*).

Hvad säger du?

LARS.

Jag trodde att du i dag tagit ett sådant tag i plogen, att det var för sent att se sig tillbaka!

OLOF (*rinkar åt Scholares*).

LARS.

Du drömmer ännu?

OLOF.

Det var den sista ljusa morgondrömmen som gick; förlåt mig — nu är jag vaken!

(*De gå åt högra sidan; då Olof kommer i kulissen vänder han sig ännu en gång om för att se efter Scholares. Då hafva svartebröderna Märten och Nils trädt fram just från den kulissen der Scholares gått ut.*)

OLOF (*uppgjer ett rop af ofrivillig häpnad och far med handen öfver pannan*).

LARS (*drar honom med sig*).

Ridån faller.

Andra Akten.

Stockholm.

En ölbod i storkyrkans mur. I fonden en disk med ölkannor och stop m. m. Till höger om disken ett bord, bakom hvilket man ser en jerndörr. Vid detta bord sitta två munkar förklädda (Mårten och Nils) och dricka öl. Vid de öfriga borden tyska knektar, bönder och sjömän. Dörren till gatan är på högra sidan. En spelman sitter på en tunna med sin fälla. Knektarne spela tärning. Alla äro högljudda och druckna. Hans Windrank, en smålänning, en tysk borgare och en dansk sitta vid ett bord tillsammans.

TYSKEN (*till dansken*).

Jaså, ni tar den blodrackan Kristiern i försvar!

DANSKEN.

I bevar' os! Han er dog et menneske!

TYSKEN.

Nej, han är ett odjur! En blodhund! En feg, falsk dansk!

DANSKEN.

Hillemend! De maa slet ikke snakke om Blod! Hugser de Kävplingemorden! da de tydske — —

WINDRANK.

Hör nu, herrarne! Vi ska' vara ihop nu och ha' roligt, så ska' jag tala om Amerikam!

TYSKEN.

Vill ni beskylla oss Lübeckare för hvad tyskarne gjorde?

DANSKEN.

I bevar' os! Jeg siger kun de Tydske — —

WINDRANK.

Hör nu, inte ska' herrarne gräla! (*ropar åt värden*) Fyra bleckor bränvin! — Nu ska' vi vara angenäma och fridsamma så ska' jag tala om Amerikam...

(*Bränvin sättes fram.*)

TYSKEN (*smakar*).

En herrlig dryck! Tänk dock, mina herrar, hur upplysningen gått framåt! I dag vexer kornet på åkern...

WINDRANK.

Och i morgon är det förvandladt till vin! Jag undrar just hvem det var som gjorde den upptäckten.

TYSKEN.

Jag ber — det är en tysk uppfinning. — Jag säger uppfinning — ty man upptäcker Amerikam.

WINDRANK.

Och tyskarne göra aldrig upptäckter.

TYSKEN.

Guds död!

WINDRANK.

Se så! Ni är ju inte tysk!

DANSKEN (*till tysken*).

Kan de sige mig da, hvem der fand op att det var Tydskerne som gav Sverige sin nuværende Konge.

(*skratt.*)

TYSKEN.

Det var Lübeckarne som gaf Sverige sin befriare, då det stod på branten af sin undergång.

WINDRANK.

Kungens skål!

DANSKEN.

Lübecks skål!

TYSKEN (*smickrad*).

Jag finner verkligen ej ord...

WINDRANK.

Inte är ni kungen!

TYSKEN.

Jag ber, det var min danske broders —

DANSKEN.

De er jo ikke Lübeckere da de er borgere i Stockholm!

WINDRANK (*till småländingen*).

Hvarför dricker icke vår tyste broder!

SMÅLÄNDINGEN.

Ert kornvin skall jag dricka, men skålen gör jag så här med!

(*Klämmer ihop bleckmåttet och kastar det på golvet.*)

WINDRANK (*letar efter sin knif*).

Ni vägrar att dricka kungens skål!

SMÅLÄNDINGEN.

Jag har så länge druckit ur hans kalk, att jag nu inte har lust att dricka hans skål.

WINDRANK.

Guds blod!

TYSKEN (*lifligt*).

Tyst! Tyst! Låt oss höra på den mannen!

DANSKEN (*likaså*).

I bevar!

SMÅLÄNDINGEN.

Gud hjelpe mig då jag kommer hem!

WINDRANK (*rörd*).

Hvad är det, stackars man? Ni ser så ledsen ut, fattas det pengar? Se här må ni tro! (*tar fram sin pung*) Halfva hyran har jag kvar! Hvad är det med er?

SMÅLÄNDINGEN.

Låt oss inte tala om saken! Mera bränvin! bränvin! Jag har också pengar! Se här! Guld! (*Bränvin kommer*) Men det är inte mitt! Men jag ska' suppa opp hvartenda öre! Och ni ska' vara hyggliga och hjälpa mig.

WINDRANK.

Det är ju inte edra pengar — hur går det till?

TYSKEN.

Hvem har gjort er orätt, gode man, ty jag ser att det är något illa.

SMÅLÄNDINGEN.

Jag är förderfvad! Ser ni jag borgade 200 oxar, och när jag kom till Stockholm tog kungens fogde hand om affären och sa' att jag inte fick sälja dem öfver hans pris! Det är kungen som sätter priset på oxarne; det är kungen som förderfvat mig.

TYSKEN.

Åh nej?

SMÅLÄNDINGEN.

Åhå, jag vet mycket mera! Han lär snart vilja ta' bort munkarne och presterna från oss bara för att vräka på adeln.

DANSKEN.

Adeln?

SMÅLÄNDINGEN.

Jo, jo men! kung Kristiern kunde gerna klippt litet närmare; Gud välsigne honom!

WINDRANK.

Kors är kungen på det sättet! Jag trodde han höll adeln i örat!

SMÅLÄNDINGEN.

Han? Nej han låter dem kläckas med rättighet att fälla ek på mina egor, om jag hade några kvar, för ser ni jag har haft en jordlapp en gång, men så kom en herre och sa' att min morfars mor fått låna den af hans farmors far och så var jag ifrån den historien.

TYSKEN.

Kan kungen vara så beskaffad? Det trodde jag då rakt inte!

SMÅLÄNDINGEN.

Jo, jo men! Och så springa adelspojkarne med bössan i våra skogar och skjuta ner rådjur bara på okynne; men skulle vi bönder ligga för döden af svält och knäppa oss ett så'nt der djur, ja då slapp vi dö af svält — ty de hängde oss — icke i en ek, Gud bevare oss, det vore skam för det kungliga trädet — nej i en furu! Ser ni furan hon är inte född med krona hon och derfor är hon inte kunglig... och derfor står det så här i visan:

“Och böndren dem hängde vi opp
I furornas högsta topp —“

Det står inte krona — hör ni det.

TYSKEN.

Men furan sticker upp hufvu't ändå, och ä' rak i ryggen!

SMÅLÄNDINGEN.

Sup, go' herrar! Det är väl menadt! Det var en väl-signad dryck! Bara jag inte hade hustrun och barnen hemma! Håhåjaja! Men det gör ingenting! Åh ja, jag vet mycket mer, men det talar jag vackert inte om!

WINDRANK.

Hvad vet ni då?

TYSKEN.

Kanske det är något roligt?

SMÅLÄNDINGEN.

Ser ni — om man skulle räkna ihop furorna i Smålen, tror jag allt de voro flera än ekarna!

TYSKEN.

Ni tror det?

WINDRANK.

Jag tycker icke om att man talar illa om kungen. Jag vet nu inte hvad han gör och låter och det rör mig inte heller, men det vet jag, att han är mån om sjöfarten! Ja, det är han som rustat ut spaniefarare, och gjort mig till skeppare, och då har jag väl inte något att klaga på!

TYSKEN.

Och det har han gjort bara af elakhet för att krossa lübska handeln, Lübeck, till hvilken han står i så stor skuld!

SMÅLÄNDINGEN.

Han skall njuta't. Oxarne ha hornen kvar ändå, fast man skurit dem! Tack för godt sällskap. — Jag måste gå nu!

TYSKEN.

Åh nej! En liten blecka till, så få vi språka.

SMÅLÄNDINGEN.

Nej tack som är god, jag törs inte mer, för då ä' jag rädd att det inte blir bra! Ser ni, jag har hustru och barn hemma och nu ska' jag fara hem — och tala om att vi ä' förlorade — nej — det törs jag inte. Jag ska' tacka er, herr tysk — vi ska' supa lite till!

TYSKEN.

Nå det var ordentligt! *(De dricka).*

SMÅLÄNDINGEN *(tömmer sitt mått och far upp).*

Fy tusan djeflar hvad det är bittert! *(Raglar ut).*

TYSKEN *(till dansken).*

Jo! Den der, när han blir vaken!

DANSKEN *(nickar bifall).*

(Larmet har tilltagit, spelmannen spelar — Då höres orgeln stämma i kyrkan).

WINDRANK.

Det är märkvärdigt ändå att kungen tillåter dem hålla krog i kyrkmuren!

TYSKEN.

Jag tror ni har skrupler, skeppare! Kungen vet inte af detta!

WINDRANK.

Ja, men det låter inte bra den der orgelmusiken till den här sången! Ser ni jag har alltid varit gudfruktig af mig, det har jag från hemmet.

TYSKEN *(ironiskt).*

Lycklig den som fått en sådan uppfostran! Ni hade en mor — —

WINDRANK *(rörd).*

Ja --- -- Ja!

TYSKEN.

Som stoppade om er om qvällarne och lärde er: "Det gick en engel kring vårt hus!"

WINDRANK.

Ack ja!

TYSKEN.

Det var en präktig qvinna.

WINDRANK (*blir rusig*).

O, om ni visste!

TYSKEN.

Gud har hört hennes böner! Ni gråter! Ni är en god människa!

DANSKEN.

I bevar!

TYSKEN.

Om er mor såge er nu! Med dessa tårar i era ögon!

WINDRANK.

Ack, jag är en svag syndare, det vet jag, men ser ni -- hjerta det har jag, ta' mig fan. Kom en stackare och säg att han är hungrig, och jag ska' ta skjortan af mig!

TYSKEN.

Ska' vi inte ha oss ett mått till!

WINDRANK.

Nej, jag tror inte det!
(Nu höras några slag på jerndörren. Allmän uppståndelse).

WINDRANK.

Oj! oj!

TYSKEN.

Inte ska' ni vara rädd! Det är inte porten till himmelriket!

WINDRANK.

Jag ska' aldrig dricka mer! Det lofvar jag!

TYSKEN (*till Dansken*).

Är icke bränvinet en välsignad dryck, som kan röra en sådan skurk ända till svärmeri, ända till nykterhetstankar.

DANSKEN.

De har ret! Magen til drikk fins der netop ikke!

TYSKEN.

Den slår upp hjertat på vid gafvel och stänger igen om hufv'et; det vill säga den gör oss till goda menniskor, ty goda äro ju de som hafva stort hjerta och litet hufvud!

DANSKEN.

Ja jeg gaar end videre; brændvinet gör oss religiöse, ty det döder jo Fornuftet, og Fornuftet er jo den Klippe der hindrer Religionen at drage in gennem Hjertet!

TYSKEN.

Bränvinet är en helig dryck! Eget att inte...

DANSKEN.

Nok sagdt!

(*Slag höras ånyo på jerdörren*)

WINDRANK (*som sommat in, vaknar upp*).

Hjelp! Jag dör!

TYSKEN.

Skada på en så vacker själ!

(*Dörren slås upp, hvarvid bordet, vid hvilket Märten och Nils äro sittande, slås omkull med stop och bågare. En qvinna klädd i svart och röd kjortel med en nunnesläja öfver hufrudet störtar in; Gerdt visar sig ett ögonblick bakom henne i dörren, som straxt slås igen.*)

SKÖKAN (*ser sig häpen omkring*).

Rädda mig! Folket vill ta' mitt lif!

EN TYSK KNEKT.

En sköka i nunneslöja! Hahaha!
(Skratt).

MÅRTEN (*korsar sig*).

En sköka! Hvem för in henne i detta aktningsvärda sällskap! Herr värd, för ut henne, såvida ni icke vill skada stället anseende och kyrkans helgd.

SKÖKAN.

Fins det ingen som vill rädda mig? (*Värden har tagit henne i armen för att leda henne ut på gatan*). Kasta mig icke ut bland det rasande folket! Jag ville smyga mig till Herrans hus för att få en smula af hans nåd, jag ville börja ett nytt lif — men munkarne drefvo mig tillbaka och het-sade folket på mig; då kom fader Gerdt och räddade mig hit!

MÅRTEN.

Ni hör sjelfva! Hon har skändat Guds helgedom! Hon vill dölja skammens kjortel med helighetens slöja!

TYSKEN.

Och slöjan räckte inte till!

MÅRTEN (*går fram för att rycka af henne slöjan*).

Ryck af masken, och visa din styggelse! (*Han studsar äf han ser hennes ansigte*).

SKÖKAN.

Det är du, Mårten? Du, mördare!

TYSKEN.

Gamla bekanta!

MÅRTEN.

En skamlig lögn! Jag har aldrig sett henne förr! Jag är svartebroder Mårten och min broder Nils är mitt vittne!

NILS (*drucken*).

Jag kan intyga — att broder Mårten aldrig sett den qvinnan!

SKÖKAN.

Och ändå Nils, var det du som visade mig Mårtens absolutionsbref, då jag drefs ur klostret och han stannade kvar.

NILS.

Ja, det var så sant det!

MÅRTEN (*utom sig af ilska drar Nils i armen*).

Du ljuger, du också! I sen ju att han är drucken!

TYSKEN.

Godt folk, jag intygar att den helige brodern är drucken och därför ljuger han!

FOLKET (*med ovilja*).

En drucken prest!

TYSKEN.

Nåja! Ruset ger absolution åt lögnen! Är det icke så, fader Mårten?

VÄRDEN.

Jag får säga det, att mitt ställe icke får vara samlingsplats för oroligheter; på det här viset blir jag af med mina kunder och kanske dragen inför kapitlet. Varen därför så goda och för ut den eländiga menniskan, som ställer till detta buller!

MÅRTEN.

För ut henne eller skaffar jag er i bann! Veten I ej att vi äro inom den heliga kyrkans murar, fastän kapitlet upplåtit detta uthus till resandes lekamliga förfriskning!

TYSKEN.

Godt folk, här är ett heligt rum och här bor visserligen Gud!

FOLKET (*släpar skökan mot dörren*).

SKÖKAN.

Jesus Christus, hjälp mig!

OLOF (*som står i dörren tränger sig fram, tar skökan vid handen och drar henne från de druckna*).

Svara mig! Hvem är denna qvinna?

MÅRTEN.

Det är ingen qvinna!

OLOF.

Hvad sägen I?

MÅRTEN.

Det är ingen karl; fastän hon är förklädd!

OLOF.

I sägen hon, är hon då icke qvinna?

MÅRTEN.

Det är en sköka!

OLOF (*häpen, släpper hennes hand*).

En sköka!

TYSKEN.

Släpp henne icke, Mäster Olof, då springer hon sin väg!

OLOF.

Hvartör bären I hand på henne? Hvilket är hennes brott?

TYSKEN.

Att hon går i kyrkan!

OLOF.

Jag förstår! (*Ser sig omkring*).

MÅRTEN.

Hvad söken I?

OLOF (*blir varse Mårten*).

En prest!

MÅRTEN.

Jag är svartebroder!

OLOF.

Jaså! Jag gissade det! Det är I då som hetsat folket mot henne!

MÅRTEN.

Det är jag som skyddar kyrkan från slemhet och vill hålla henne ren från lasten. Det är en excommunicerad kvinna som drifver ocker med sin kropp, hvilken borde vara ett Guds tempel!

QVINNAN (*faller på knä för Olof*).OLOF (*tar hennes hand*).

Ser du, svartebroder, jag vågar ta' hennes hand och ställa henne mot dig! Hon har sålt sin kropp säger du, hur många själar har du köpt!

Jag är också prest! Nej, jag är människa, ty jag är ännu ej nog förmäten, att jag satt lås för Guds hus, och som syndig människa räcker jag handen åt min medmänniska, som icke kan vara utan synd. Kom fram den som är ren och kasta första stenen!

Kom fram, broder Mårten, du ljusets engel, som klädt dig i oskuldens svarta kläder och rakat ditt hår för att ingen skall kunna se huru du grånat i synd! Eller har

du ingen sten tillreds kanske? Ve dig, hvar har du gjort af dem, som du skall räcka åt folket då de begära bröd? Har du redan gifvit bort alla?

Kom fram, du aktningsvärde borgare (*till Windrank som sofver på golfvet*), du som sofver djurets sömn, hvarför vaknar du icke för att kasta din knif! Sen I hur han rodnar? Är det af blygsel öfver det dåliga sällskapet I fört honom i, eller är det af vällust? (*Folket sorlar ogillande*). I sorlen! Är det af blygsel öfver mina ord eller af skam för er sjelfva? Hvarför kasten I icke sten? Det är sant. I ha'n inga! Nåväl! Öppnen dörren! Ropen på folket och släpen ut qvinnan! Tron I icke att femtio karlar rå att slita henne i stycken, så varen öfvertygade att femhundra qvinnor skola göra det! Nå! I tigen! Qvinna! Stig upp! Man har frikänt dig! Gå! och synda icke härefter, men visa dig icke för presterna, ty de skola kasta dig för qvinnorna!

MÅRTEN (*som flera gånger sökt afbryta Olof, men hållits tillbaka af Ty-sken, tager fram ett papper*).

Denne man, som I lyssnen till, är kättare, hvilket I hört på hans tal; men han är också bannlyst! Se här! Läsen sjelfva! (*Han tar ett ljus från ett af borden och kastar midt på golfvet*). "Såsom det ljuset slocknar, som vi här utkasta, så slockne honom glädje och hugnad och allt det goda han må af Gud hafva!"

FOLKET (*korsar sig och ryggas tillbaka; Olof blir stående ensam med skökan midt på golfvet*).

Anathema!

MÅRTEN (*till skökan*).

Nu hör du hvad kraft Mäster Olofs absolution har!

OLOF (*som stått försagd*).

Qvinna! Törs du ännu lita på mina ord? Är du icke rädd för mig? Hör du icke bannstrålarne hväsa omkring våra hufvuden? Hvarför går du ej öfver till dessa tjugu rättfärdiga, som ännu stå kvar inom den heliga kyrkans

hägn! — Svara mig! Tror du att Gud förkastat mig liksom dessa ha gjort!

SKÖKAN.

Nej!

OLOF (*tar åt sig bannlysningsplakatet*).

Nåväl! Den store biskopen i den lilla staden Linköping har sålt min själ åt satan på lifstid, ty längre räcker icke hans magt, därför att jag bjöd folket vända sig till Gud på olaga tid; här är kontraktet: som kyrkan genom detta bundit mig vid helvetet, så löser jag mig sjelf ifrån detsamma, (*han riffer sönder pergamentet*) och ifrån kyrkans bann! Gud hjelpe mig, amen!

FOLKET (*tjuter*).

Anathema!

MÅRTEN.

Drag ned honom! slå honom! Han är bannlyst!

OLOF (*ställer sig framför skökan*).

Hör du huru djeflarne ropa efter sitt offer! Kommen mig icke vid.

MÅRTEN.

Framåt! Ned med honom!

(*En knekt lyfter sitt vapen; då slås jerndörren upp och vederdöparne, företrädde af Knipperdöllink, intrusa under skrik, med sönderslagna krucifix, helgonbilder och sönderrifna korkåpor. Alla innervarande trängas mot utgången.*)

KNIPPERDÖLLINK (*som gått i spetsen, i det han slår upp dörren*).

Kom hit, folk; här är ett heligt hus till! Hvad betyder detta, en krog i templet! sen I! sen I, styggelsen har gått så långt att man skändar helgedomen. Men jag skall rena den med eld! Eld på kyrkan och helgonen på bålet!

OLOF (*träder fram*).

Betänken hvad I ännen göra!

KNIPPERDOLLINK.

Är du rädd att ölfaten skola springa sönder af hettan, du Belial; är du den påflige krögaren, som icke aktar för rof att bygga lasten sitt kapell i kyrkmuren!

OLOF.

Jag är secretarius i rådstugan och bjuder eder iakttaga ordning i konungens namn!

KNIPPERDOLLINK.

Jaså, du är den man som konungen skickat ut att bekämpa vår heliga sak! Fram, fram I gudsmän, och gripen honom först, sedan skola vi rensa Herrans hus från afguderiet!

MÅRTEN.

Gå'n på, godt folk, han är en kättare och bannlyst!

KNIPPERDOLLINK.

Kättare! Du är då icke en af de påfviske?

OLOF.

Sedan jag blifvit lyst i bann tillhör jag icke kyrkan mer!

KNIPPERDOLLINK.

Då är du på vår sida!

OLOF (*tiger*).

KNIPPERDOLLINK.

Svara! Är du mot oss eller med oss!

MÅRTEN.

Han är Olof Pederson, som kungen skickat ut!

KNIPPERDOLLINK.

Är du Olof Pederson?

OLOF.

Ja!

KNIPPERDOLLINK.

Men du är kättare!

OLOF.

Jag berömmar mig af att vara det!

KNIPPERDOLLINK.

Och går i tjänst hos kungen!

OLOF.

Ja!

*(Vederdöparne skrika och omringa Olof.)*GERDT *(rusar in genom jerndörren).*

Håll upp! Hvad gören I!

KNIPPERDOLLINK.

Gerdt! Hvem är den här mannen?

GERDT.

Han är vår! Släpp honom, vänner, der står djefvulens utskickade! *(pekar på Märten och Nils, hvilka ge sig ut genom dörren. Vederdöparne springa efter dem med hugg och slag. Gerdt vänder om vid dörren mot Olof. Skökan har dragit sig undan i en vrå. Windrank sofver fortfarande under bordet. Olof stannar tankfull midt på golvet.)*

GERDT *(kastar sig på en bänk utmattad).*

Det är ett tungt arbete, Olof!

OLOF.

Hvad ha'n I gjort?

GERDT.

Vi ha gjort en rensning att börja med!

OLOF.

Den blir er dyr!

GERDT.

Än ha vi öfvertaget! Hela staden är i rörelse! Rink arbetar oppe i Görans kapell! Hör du, har kungen skickat dig mot oss?

OLOF.

Ja!

GERDT.

Det var mycket förståndigt!

OLOF.

I morgon skall jag predika i nya predikstolen!

GERDT.

Nå! Hur sköter du det kungliga kallet! Här står du ännu med armarne i kors!

OLOF.

Tag dina bröder med dig i kyrkan i morgon.

GERDT.

Blir det en högpåflig predikan?

OLOF.

Jag har blifvit bannlyst i dag!

GERDT (*far upp och tar Olof i famn*).

Gud välsigne dig, Olof! Det var nya födelsens dop!

OLOF.

Jag förstår eder ännu icke! Hvarför faren I fram som vilda djur! I skänden ju allt heligt!

GERDT (*tar upp en sönderslagen helgonbild*).

Är den här helig, han? En sankt Nikolaus tror jag! Har då Christus Jesus kommit och lefvat förgäfves då man ännu dyrkar trästockar! Är det der en Gud, som jag kan slå sönder! Se bara!

OLOF.

Men han är helig för folket!

GERDT.

Det var gyllne kalvfen också, det var Zeus också, det var Thor och Oden med; och ändå slogos de ned! (får se skökan) Hvem är qvinnan der? Jaså, den som jag skulle rädda in till er! Olof! Säg mig en sak! Har kungen köpt dig?

OLOF.

Lemna mig, Gerdt! Jag hatar dig!

GERDT.

Hvem är det der svinet som ligger och sofver der borta?

OLOF.

När jag står inför dig, krymper jag ihop! Gå ifrån mig! Jag vill göra min gerning och icke din!

GERDT.

Hör nu . . . !

OLOF.

Du vill blanda ihop våra öden!

GERDT.

Hör nu! . . .

OLOF.

Du har kastat ett osynligt nät omkring mig; du proklamerar mig som vederdöpare. Hur skall jag stå till svars inför kungen!

GERDT.

Hvilken kung?

OLOF.

Konung Gustaf!

GERDT.

Jaså! — Han! Adjö med dig, Olof! ... Du predikar således i morgon! ... Hvarför går inte qvinnan? ... Adjö.
(Går).

OLOF.

Är det åt Gud eller satan han går ärender!

SKÖKAN (*går mot Olof och faller på knä*).

Låt mig tacka er!

OLOF.

Tacka endast Gud som räddat din själ och tro icke, att hvad du brutit, är försonadt i dag. Skaffa dig kraft att bära ett helt lifs förbannelse! Gud har förlåtit dig — människorna skola aldrig göra det!

(*Olof tar henne vid handen och leder henne ut genom dörren*).

MÅRTEN (*visar sig i jerdörren, derpå Olofs moder och Christina, Gerds dotter*).

Vi gå visst orätt!

MODERN (*då hon varseblir Olof och skökan, utom sig*).

Olof! Olof!

CHRISTINA.

Hvem är den qvinnan? Hon ser så olycklig ut!

MÅRTEN.

Låt oss lemna detta ohyggliga näste.

OLOF (*vänder sig om och springer mot dörren, som slås igen af Märten*).

Moder! Moder!

(*han springer ut genom andra dörren, det mörknar på scenen*.)

Mellanspel.

Dörren till kyrkan öppnas åter försiktigt och orgeltramparen-kyrkvaktaren med sin hustru och en lykta klifver försiktigt in.

KYRKVAKTAREN.

Katrina lilla! Håll i lyktan medan jag sätter hänglåset för!

HUSTRUN.

Kära Bengt, vi ska' väl se oss omkring på eländet först! Aldrig kunde jag tro det var så nära till krogen! Det är ju förskräckligt! Ser du stora tunnor med öl.

KYRKVAKTAREN.

Och bränvin sedan; känner du inte hur det luktar, jag får hufvudvärk om jag stannar längre.

HUSTRUN.

Gud sig förbarme sådant ogudaktigt lif här har förts!

KYRKVAKTAREN.

Katrina lilla!

HUSTRUN.

Ja, min vän!

KYRKVAKTAREN.

Vet du jag känner mig illamående! Det är så kallt och fuktigt härnere!

HUSTRUN.

Kanske vi ska' gå hem!

KYRKVAKTAREN.

Jag tror jag måste sätta mig och hvila här på bänken!

HUSTRUN.

Du ska' inte sitta i fukten och kylan, låt oss gå ut i kyrkan!

KYRKVAKTAREN.

Nej vet du, jag tror att det var kallare derute!

HUSTRUN.

Kanske du har feber?

KYRKVAKTAREN.

Ja, jag tror nästan! Jag är så het.

HUSTRUN.

Kanske du vill ha något att dricka.

KYRKVAKTAREN.

Det vore kanske inte så illa!

HUSTRUN.

Jag skall se efter om det fins något vatten!

KYRKVAKTAREN.

Det lär väl inte finnas på ett sådant näste!

HUSTRUN.

Inte kan du väl dricka öl när du har feber!

KYRKVAKTAREN.

Vet du, jag tror att febern har gifvit sig; jag känner mig frusen.

HUSTRUN.

Jag skall leta efter något svagt öl!

KYRKVAKTAREN.

Ska' det göra någon nytta får det allt vara starkt; ser du der ligger ett fat Rostock N:o 4 märkt A. W.

HUSTRUN (*letar*).

Jag ser inte till något! Här ligger ett Amsterdam
N:o 3.

KYRKVAKTAREN.

Kan du inte se fjerde hyllan uppifrån åt högra sidan.

HUSTRUN (*letar*).

KYRKVAKTAREN.

Metallkran ligger till venster alldeles bredvid tratten.

HUSTRUN.

Inte ser jag någon!

KYRKVAKTAREN.

Jag måste väl veta det!

HUSTRUN.

Nu har jag honom!

KYRKVAKTAREN (*stiger upp för att hjälpa henne, men kommer att trampa på Windrank.*)

WINDRANK (*vaknar*).

Oj! Oj! Jesus Christ! Sanct Per och Pål samt Ferdinand och Isabella och Göran och Draken och alla de andra, och in kom domen i dejom pote påtentum ärnom tärnom Jesu Christ, karlevagn äro förvisst, det gick en engel kring vårt hus, karlen var en sångthor in kom Nils i pottri Amen! Amen! — Hvem är det som trampar mig på magen?

KYRKVAKTAREN (*förskräckt*).

Var så nådig och säg om det är en människa eller en gast?

WINDRANK.

Jag brukar vara gast, men för tillfället är jag ett svin!

KYRKVAKTAREN.

Hvad för slags gast är herren om jag får fråga?

WINDRANK.

Jag är sjögast! Men inte behöfver herren trampa mig på bälgen för det!

KYRKVAKTAREN.

Ser herren det är mitt lefvebröd att trampa bälgen . . . till stora örjorna.

WINDRANK.

Jaså, det är orgeltramparen jag har den äran —

KYRKVAKTAREN.

Kyrkvaktare egentligen, men jag har också ett litet klädstånd i kyrkmuren!

WINDRANK.

Ni är således orgeltrampare, kyrkvaktare och kläd-mäklare —

KYRKVAKTAREN.

I en person! Utan sammanblandning eller förvandling . . .

WINDRANK.

Det var en respektabel treenighet!

KYRKVAKTAREN.

Man skämtar inte med sådana der saker.

WINDRANK.

Oj! Oj! Jag drunknar, hjälp!

KYRKVAKTAREN.

Hvad i Herrans namn nu?

WINDRANK.

Det kommer en flod — usch!

KYRKVAKTAREN.

Katrina lilla! Hvar är du min engel! (*springer fram*)
Jesus, ni har skrämt slag på hustru min! Hon har sprun-
git ifrån ölfatet... och tagit kran med sig! stig upp, stig
upp och låt oss lemna detta ogudaktiga näste!

WINDRANK.

Käre vän, nu har jag just kommit i mitt element
så nu lär jag nog stanna!

KYRKVAKTAREN.

För all del, klockan slår tolf nu, och spöktimman
börjar!

WINDRANK (*springer upp*).

Det var en annan sak!

KYRKVAKTAREN (*leder Windrank.*)

WINDRANK.

Hör nu, kyrkvaktaren! Jag börjar anfäktas af starka
tvifvel på treenigheten!

KYRKVAKTAREN.

Ja, jag säger väl det!...

WINDRANK.

Jag menar er treenighet!

KYRKVAKTAREN.

Hvad kan herr kapten mena —

WINDRANK.

Herrarne ä' allt fyra ändå!

KYRKVAKTAREN.

Fyra? Hvilka?

WINDRANK.

Än öltapparen då? Får han inte vara med?

KYRKVAKTAREN.

Tyst! Tyst! Det är bara om nätterna!

(De falla begge omkull på den sönderslagna Nikolaus.)

WINDRANK.

Oj! Oj! spöken! Hjelp, Jungfru Maria!

KYRKVAKTAREN *(reser sig och lyfter upp bilden).*

Det är min själ så att håren kunna resa sig på hufvudet. Här ligger sankt Nikolaus sönderslagen, och simmar i ölet. Det går bra långt då det guddomliga så dra's ner i smutsen — Verlden lär inte stå länge; när sådant sker på det torra trä't —

WINDRANK *(som repat sig).*

På det våta menar ni!

KYRKVAKTAREN.

Tyst, hädare! Sankt Niklas är mitt skyddshelgon. Jag är född på hans dag.

WINDRANK.

Det är väl derföre som herrarne tycka om öl båda två.

KYRKVAKTAREN.

Det är på moden nu att vara kättare!

WINDRANK.

Ja, det måtte ligga i luften, för jag är annars en mycket gudfruktig menniska. Men var inte ledsen nu, så kall jag låta limma ihop sankt Niklas åt er!

KYRKVAKTAREN *(ropar utåt kyrkan).*

Katrina!

WINDRANK.

Tyst, tyst! för tusan ropa inte fram spökena!

KYRKVAKTAREN.

Åh skäms!

(De gå.)

Tablå.

En dörr. En mindre upp till predikstolen. Messhakar och korkåpor på väggarna. Bönballar och några mindre kistor. Solen lysar in genom ett fönster. Klockorna gå. Man hör ett oafbrutet mummel vid venstra väggen. Kyrkvaktaren och hustrun komma in, stanna vid dörren och göra en tyst bön.

KYRKVAKTAREN.

Så der ja; skynda dig och damma af lite, Katrina lilla!

HUSTRUN.

Åhå! Det är väl inte så noga, det är ju bara den der mäster Olof som predikar i dag! Jag begriper inte hur kapitlet kan tillåta något sådant!

KYRKVAKTAREN.

Han har tillstånd af kungen, ser du!

HUSTRUN.

Jojo! Jojo!

KYRKVAKTAREN.

Och så har han låtit sätta en korg på väggen; bara nya funder! Ja, jag säger den Luther!

HUSTRUN.

Det blir väl samma elände i dag som i går! Jag trodde de skulle ta' ner hela kyrkan.

KYRKVAKTAREN (*bär en bägare vatten upp till predikstolen*).

Han kan väl behöfva något att fukta strupen med i dag, den stackarn!

HUSTRUN.

Det kan just vara detsamma, tycker jag!

KYRKVAKTAREN (*uppe i predikstolen*).

Katrina! Nu kommer magistern!

HUSTRUN.

Det var då fasligt och de ha' inte ringt i prestklockan än! Nej, nej, det lär väl inte bli någon klocka af för den der!

OLOF (*inträder allvarlig och högtidlig — går fram till en bönpall och faller på knä*).

KYRKVAKTAREN (*kommer ned och tar fram en kappa, som han håller åt Olof*).

OLOF (*stiger upp*).

Guds fred!

HUSTRUN (*niger och går*).

KYRKVAKTAREN (*räcker fram kappan*).

OLOF.

Låt den hänga!

KYRKVAKTAREN.

Ska' inte magistern ha' kappa?

OLOF.

Nej!

KYRKVAKTAREN.

Men det är alltid brukligt! Än handklädet då?

OLOF.

Behöfs inte!

KYRKVAKTAREN.

Jag säger då det!

OLOF.

Var god och lemna mig, min vän!

KYRKVAKTAREN.

Ska' jag gå min väg; jag brukar annars...

OLOF.

Gör mig den tjensten!

KYRKVAKTAREN.

Jaså! Jaha! Men först ska' jag tala om för magistern att jag lagt messboken till höger när man kommer opp, och så har jag lagt en sticka emellan der han ska' hålla, och så har jag ställt vattnet bredvid. Nu ska' magistern inte glömma att vända om timglaset, för då kan hända att det drar för långt om...

OLOF.

Var inte rädd, jag får nog dem som säga till när jag skall sluta!

KYRKVAKTAREN.

Ja, ja gudbevars, ber om ursäkt! Vi har våra bruk här si.

OLOF.

Säg mig, hvad är det för sorgligt mummel jag hör här bredvid?

KYRKVAKTAREN.

Det är någon from broder som läser för en stackars själ! (*Går.*)

OLOF.

“Så omgjorda nu dina länder och statt upp och predika för folket allt det jag dig bjuder.“ — — — —
Gud hjelpe mig!

(*Kastar sig ned på en bönpall; hittar ett papper i densamma. Läscr.*)

“Träd icke upp i dag; man står dig efter lifvet!“ —
Det har frestaren skrivit!

(*rifver sönder papperet.*)

MODERN (*inkommer*).

Du går på villovägar, min son!

OLOF.

Hvem vet!

MODERN.

Jag vet det! Men som moder räcker jag dig handen!
Vänd om!

OLOF.

Hvart vill du föra mig?

MODERN.

Till gudsfruktan och dygd!

OLOF.

Är påfvens canceliebeslut dygd och gudsfruktan, då
är det för sent!

MODERN.

Det är icke läran endast, det är lefvernet!

OLOF.

Jag vet du syftar på mitt sällskap i går qväll, men
jag är för stolt att svara dig! Det skulle ej heller gagna!

MODERN.

O, att jag skulle få den lönen för de offer jag gjorde,
då du fick komma ut i verlden och lära!

OLOF.

Ditt offer skall vid Gud ej bli fruktlöst! Det är dig,
moder, jag har att tacka för denna dag, då jag äntligen
får stiga fram med öppen panna och tala sanningens ord!

MODERN.

Talar du om sanningen, du, som gjort dig till lögnens
profet!

OLOF.

Det var ett hårdt ord, moder!

MODERN.

Kanske att jag och släkten före mig lefvat och trott och dött på en lögn.

OLOF.

Det var icke en lögn men det har blifvit. När du var ung moder hade du rätt, när jag blir gammal, ja, då har jag kanske orätt! Man vexer inte i kapp med tiden!

MODERN.

Jag förstår dig icke!

OLOF.

Detta är min enda, mitt lifs stora sorg! Allt hvad jag gör och låter af renaste uppsåt måste för dig stå såsom brott och gudlöshet!

MODERN.

Olof! Jag vet ditt beslut, jag vet din förvillelsé — den kan jag inte rubba, ty du är lärdare än jag, och Gud skall nog föra dig tillbaka, men jag ber dig, håll på ditt lif att du icke i dag rusar in i fördömsen, förkorta icke ditt lif!

OLOF.

Hvad menar du? Icke slår man ihjel mig på predikstolen!

MODERN.

Har du icke hört att biskop Brask underhandlar med påfven om införandet af den lagen, som dömer kättare till bålet!

OLOF.

Inquisitionen?

MODERN.

Ja! Så heter det!

OLOF.

Lemna mig, mor, jag måste upp i dag och predika!

MODERN.

Du får icke gå!

OLOF.

Ingenting hindrar mig!

MODERN.

Jag har bedt till Gud att han skulle omvända ditt hjerta — jag skall säga dig, men du får ej omnämna det — jag var svag af ålder och mina knän ville ej bära mig, jag sökte upp en Herrans tjenare och bad honom, som stod närmare sin Gud, hålla messor för din själ! Han nekade, ty du var bannlyst. O, det är förfärligt! Gud förlåte min synd, jag bestack hans rena samvete med guld, med djefvulskt guld, blott för att rädda dig!

OLOF.

Hvad hör jag, moder! Det är ej möjligt!

MODERN (*tar Olofs hand och leder honom till venstra sidan vid väggen*).

Hör du! Hör du! Det är han som beder för dig i kapellet bredvid!

OLOF.

Det var då detta mummel jag hörde! Hvem är det?

MODERN.

Du känner svartebrodern Mårten —

OLOF.

Du låter satan läsa böner för mig! Förlåt mig, mor — din välmening tackar jag dig för, men — —

MODERN (*gråter; på knä*).

Olof! Olof!

OLOF.

Bed mig icke! en mors bön kan fresta englar i himmelen till affall. Nu slutar psalmen, jag måste upp! Folket väntar!

MODERN.

Du för mig i grafven, Olof!

OLOF (*häftigt*).

Herren skall uppväcka dig! (*Kysser hennes hand*.) Tala icke mera vid mig, jag vet inte hvad jag säger!

MODERN.

Hör du! Hör du! Folket sorlar!

OLOF.

Jag kommer! Jag kommer! Den Gud som höll sin hand öfver Daniel i lejonkulan, han skall ock skydda mig! (*Olof går upp*).

(*Under följande scener i sakristian höres en stark talande stämman, utan att man kan urskilja orden. När predikan fortgått en stund, höres sorl, hvilket öfvergår till skrik.*)

CHRISTINA (*kommer in*).

Såg du honom, moder?

MODERN.

Är du här, barn? jag bad dig ju stanna hemma!

CHRISTINA.

Hvarför får icke jag gå i Herrans hus? Du döljer något för mig!

MODERN.

Gå hem, Christina!

CHRISTINA.

Får jag icke höra Olof predika? Det är ju Guds ord, säg mig, mor!

MODERN (*tiger*).

CHRISTINA.

Du svarar ej! Hvad betyder detta? Har icke Olof tillstånd att gå upp! Hvarför ser folket derute så hemlighetsfullt ut? Man sorlade då jag kom.

MODERN.

Fråga mig ej! Gå tillbaka och tacka Gud för din okunnighet!

CHRISTINA.

Är jag då ett barn att man icke törs säga mig —

MODERN.

Din själ är ännu ren och hon får icke grumlas! Hvad har du att göra i striden!

CHRISTINA.

Striden? Jag anade något sådant!

MODERN.

Ja, här är strid, därför drag dig undan. Du vet vår lott då männen föra krig!

CHRISTINA.

Låt mig då veta hvad det är frågan om! Okunnigheten gör mig olycklig! Jag ser ett förfärligt mörker, och skuggor som röra sig, gif mig ljus att jag må få visshet! Kanske jag känner dessa spöken!

MODERN.

Du skall bäfva då du får se hvilka de äro!

CHRISTINA.

Låt mig då bäfva, hellre än att plågas af detta ohyggliga lugn!

MODERN.

Bed icke fram blixten ur molnet, han skall krossa dig!

CHRISTINA.

Du förskräcker mig! Men säg mig sanningen, jag måste veta den, annars vänder jag mig till någon annan!

MODERN.

Är ditt beslut fast att träda inom klostrets heliga murar?

CHRISTINA.

Min far ville det!

MODERN.

Du tvekar!

CHRISTINA (*tiger.*)

MODERN.

Det är ett band, som håller dig?

CHRISTINA.

Du vet det!

MODERN.

Jag vet det, och du måste slita det!

CHRISTINA.

Det är snart omöjligt.

MODERN.

Jag skall rädda dig, barn, ty du kan ännu räddas, jag skall ge Herren mitt största offer om blott en själ kan dragas undan fördömsen! Min son!

CHRISTINA.

Olof?

MODERN.

Olof är förlorad, hör du, och det måste jag hans moder säga dig!

CHRISTINA.

Förlorad?

MODERN.

Han är en lögnens profet! Djefvulen hafver intagit hans själ!

CHRISTINA (*häftigt*).

Det är inte sant!

MODERN.

Gud gifve så vore!

CHRISTINA.

Hvarför, hvarför säger du mig detta nu först! — — Men det är sant, det är en lögn! (*Går till dörren och öppnar den på glänt*). Ser du, moder, der han står; är detta den onda anden som talar ur hans mun, är det en låga från helvetet som brinner i hans öga, säger man lögnen med skälfvande läppar, kan mörkret stråla ljus, ser du icke skenet kring hans hufvud! Du har orätt! Jag känner det! Jag vet icke hvilka läror han förkunnar, jag vet ej hvad han förnekar, men han har rätt! Han har rätt och Gud är med honom!

MODERN.

Du känner icke verlden, barn, du känner icke djefvulens funder, tag dig till vara! (*Hon drar Christina från dörren.*) Du får icke höra honom, din själ är svag, han är Antichrist's apostel!

CHRISTINA.

Hvem är Antichrist?

MODERN.

Han är en Luther!

CHRISTINA.

Du har aldrig sagt mig hvem Luther är, men är Olof hans apostel, då är Luther stor.

MODERN.

Luther hafver djefvulen!

CHRISTINA.

Hvarför sade man mig ej detta förr! Nu tror jag det icke!

MODERN.

Jag säger dig det nu — ve mig, jag ville hålla dig borta från världens ondska, därför höll jag dig i okunighet...

CHRISTINA.

Jag tror dig icke! Släpp mig, jag måste se honom, jag måste höra honom, ty han talar icke som de andra!

MODERN.

Jesus min frälsare! Du också är besatt af den orene anden!

CHRISTINA (*vid dörren*).

“I skolen icke binda själarne“, sade han, hör du!

“I ären fria, ty Gud hafver gjort eder fria!“

Ser du, folket bäfvar vid hans ord, nu resa de på sig; de sorla.

“I viljen icke frihet, ve eder, det är synd mot den helige Ande!“

KYRKVAKTAREN (*kommer in*).

Jag tror inte det är rådligt att fruntimmerna stanna kvar; folket börjar bli oroligt. Det här slutar aldrig väl för mästern Olof!

MODERN.

Jesus Maria! Hvad säger I?

CHRISTINA.

Frukta intet, Guds ande är med honom!

KYRKVAKTAREN.

Ja, det vet jag inte, men det var en mästare att predika; så gammal syndare jag är, så kunde jag inte låta bli att gråta då jag satt uppe på orgelläktaren; jag förstår inte ändå hur en kättare och Antichrist kan tala på sådant vis! Ja, jag säger den Luther! (*Skrik ute i kyrkan*). Se så, nu blir det väl något förskräckligt igen, och kungen som ska' vara borta också.

MODERN.

Låt oss gå härifrån! Är Gud med honom, då kunna de intet skada! är det djefvulen — så ske din vilje, Herre, men förlåt honom! (*Skrik utanför. De gå.*)

(*Scenen är tom ett ögonblick och man hör blott Olofs stämman än starkare — afbruten af rop och stenkastning*).

CHRISTINA (*kommer ensam tillbaka och stänger dörren inifrån, kastar sig ned på en bönpall. Starka slag höras på dörren; tumult ute i kyrkan. Detta tystnar, och Olof kommer ned med blodig panna och förstördt utseende*).

OLOF (*utan att se Christina, kastar sig i en stol*).

Förgäfves! De vilja icke! Jag löser bojan på fången och han slår mig; jag säger "du är fri!" och han tror mig icke! Är det ordet då så stort, att det ej kan rymmas i en menskohjerna! O, att det fans blott en som trodde — men nu ensam — en dåre, som ingen förstår...

CHRISTINA (*går fram*).

Olof! Jag tror på dig!

OLOF.

Christina!

CHRISTINA.

Du har rätt!

OLOF.

Hur vet du det?

CHRISTINA.

Jag vet inte, men jag tror det! Jag hörde dig nyss!

OLOF.

Och du förbannar mig icke!

CHRISTINA.

Det är ju Guds ord du predikar?

OLOF.

Ja!

CHRISTINA.

Hvarför har man icke sagt oss detta förut, eller hvarför talar man ett språk som vi inte förstå?

OLOF.

Flicka, hvem har lagt dig orden i munnen?

CHRISTINA.

Hvem? Det har jag icke tänkt på!

OLOF.

Din far?

CHRISTINA.

Han vill att jag skall gå i kloster!

OLOF.

Har det gått så långt? Och hvad vill du sjelf?

CHRISTINA (*får se Olofs sårade panna*).

Olof, man har slagit dig; för Guds skull låt mig förbinda dig!

OLOF (*sätter sig*).

Christina, har jag rubbat din tro?

CHRISTINA (*tar handklädet, rifver sönder och förbinder Olof under följande*).

Min tro? Jag förstår dig ej! — — Säg mig, hvem är Luther?

OLOF.

Det får jag inte säga.

CHRISTINA.

Alltid samma svar! Så säger min far, så säger din mor och så säger du! Törs man då icke säga mig sanningen eller är sanningen farlig?

OLOF.

Sanningen är farlig! Du ser! (*Pekar på sin panna*).

CHRISTINA.

Du vill då att jag skall stängas in i en klostercell för att lefva ett liföst lif i okunnighet.

OLOF (*tiger*).

CHRISTINA.

Du vill att jag skall gråta bort mitt lif, min ungdom, och bedja de långa eviga bönerna tills min själ somnat in. Nej — jag vill det icke, ty nu har jag vaknat, man kämpar omkring mig, man lider och förtviflar; jag har sett det, men jag får icke vara med, icke ens se på, icke ens veta hvad man strider för; I ha'n hållit mig i djurisk sömn; tron I icke att jag har en själ, som icke mättas af bröd eller torra böner, hvilka man lagt i min mun; "bin-

den icke andarne“, sade du. O, om du visste hvad det ordet slog mig — det blef dag och de vilda skriken derute ljödo som foglarnes morgonsång...

OLOF.

Christina! Du är qvinna, du är ej född till att strida!

CHRISTINA.

Men låt mig åtminstone i Herrans namn lida, blott jag slipper sofva! Sen I, Gud väckte mig ändå! I haden aldrig vågat säga mig hvem Antichrist var, I haden aldrig låtit mig veta hvem Luther var, och när din mor skrämde mig med att du var en Luther, då välsignade jag Luther. Är han en kättare eller trogen, det vet jag ej, det bryr jag mig ej om, ty hvarken Luther eller Påfven eller Antichrist kunna tillfredsställa min odödliga själ, då jag ej har tron på den evige Guden.

OLOF.

Christina! Vill du följa mig i striden, du kan stödja mig, ty du är den enda!

CHRISTINA.

Nu kan jag svara dig ett öppet ja, ty jag vet hvad jag vill, och utan att vädja till min far, ty jag är fri! O, jag är fri!

OLOF.

Vet du också hvad lif som väntar dig!

CHRISTINA.

Jag känner det nu! Och du skall inte behöfva rifva ned några falska drömmar — de äro borta; men du må tro jag har också drömt om riddaren, som skulle komma att bjuda mig ett kungarike och som talade om blommor och älskog — Olof, jag vill bli din maka, se här min hand. Jag säger dig dock, du var aldrig mina drömmars riddare, och jag tackar Gud att han aldrig kom, ty då hade han gått — som en dröm!

OLOF.

Du vill bli min, Christina, och du skall bli lycklig, ty du var den som följde mig i minnet, då jag var i bedröfvelse och frestelse, och nu skall du följa mig vid sidan! Du var mina drömmars jungfru, som satt i tornet som fånge hos den stränge borgherren, och nu är du min!

CHRISTINA.

Akta dig för drömmar, Olof!

(Slag på dörren.)

OLOF.

Hvem är det?

UTANFÖR.

Gerdt!

OLOF.

Hvad skall han säga? Mitt löfte!

CHRISTINA.

Fruktar du? Skall jag öppna?

OLOF *(öppnar)*.

GERDT *(studsar)*.

Christina? Olof! Du har brutit ditt löfte!

OLOF.

Nej!

GERDT.

Du ljuger! Du har stulit mitt barn, min enda tröst.

CHRISTINA.

Olof ljuger icke!

GERDT.

Du har varit i kyrkan, Christina?

CHRISTINA.

Jag har hört det du ej ville!

GERDT.

Herre, du unnade mig icke den enda glädjen.

OLOF.

Strömmen, som du ville ha lös, tar sina offer hvar han får.

GERDT.

Du har röfvat henne, mitt barn!

OLOF.

Gif mig henne, fader Gerdt!

GERDT.

Aldrig!

OLOF.

Är hon icke fri?

GERDT.

Hon är mitt barn!

OLOF.

Predikar du ej frihet! Hon är min! Gud har gifvit mig henne och du kan ej ta henne!

GERDT.

Du är, Gud vare lofvad — prest!

OLOF OCH CHRISTINA.

Prest!

GERDT.

Och får således ej ingå äktenskap!

OLOF.

Om jag gör det ändå?

GERDT.

Törs du det?

OLOF.

Ja!

GERDT.

Vill du ha en man som är bannlyst, Christina?

CHRISTINA.

Det vet jag ej hvad det är!

OLOF.

Ser du, Gerdt! Ser du!

GERDT.

Du straffar mig hårdt, min Gud!

OLOF.

Sanningen är för alla.

GERDT.

Er kärlek är större än min! Den var blott sjelfviskhet. Gud välsigne er! Nu står jag ensam! (*Omfamning*). Se så! Gå hem, Christina, och lugna dem! Jag vill tala vid Olof!

CHRISTINA (*går.*)GERDT (*till Olof*).

Nu är du min!

OLOF.

Hvad säger du!

GERDT.

Min frände! — Du fick mitt bref?

OLOF.

Det var du som rådde mig att ej gå upp!

GERDT.

Alldeles tvertom, fastän jag uttryckte mig litet besynnerligt!

OLOF.

Jag förstår dig inte!

GERDT.

Nej! Nej! Du är för ung ännu, därför behöver du en försyn! Åt en sådan karl som du säger man "låt bli det der", då man vill ha något gjordt!

OLOF.

Hvarför var du inte i kyrkan med de dina?

GERDT.

Det är blott de sjuka som behöfva läkare, vi arbetade på vårt håll! Du har gjort ett godt arbete i dag, och jag ser du har fått din lön! Jag har frigjort dig i dag, Olof!

OLOF.

Du?

GERDT.

Kungen befallde dig att stilla de upproriska, och hvad har du gjort!

OLOF.

Nu börjar jag förstå dig, fader Gerdt!

GERDT.

Det fagnar mig! Jo, du har rört upp de lugna.

OLOF.

Ja, det har jag gjort!

GERDT.

Hvad tror du kungen säger om det?

OLOF.

Det står jag för!

GERDT.

Godt!

OLOF.

Och kungen skall gilla mitt görande, ty han vill en reformation, men vågar ej sjelf ännu.

GERDT.

Toker!

OLOF.

Jag ser du vill sätta mig upp mot den laglige kungen.

GERDT.

Hör du, hur många herrar tror du att du kan tjena?

OLOF (*tiger.*)

GERDT.

Kungen är här!

OLOF.

Hvad säger du?

GERDT.

Kungen kom hem nyss!

OLOF.

Och vederdöparne!

GERDT.

Fångna, naturligtvis!

OLOF.

Och du står här helt lugn!

GERDT.

Jag är gammal nu, jag har också rasat som du, men jag blef bara trött! Rink och Knipperdollink ha varit mina förtrupper! De skulle stupa, det var klart; nu börjar mitt arbete!

(Trumslag utanför på gatan.)

OLOF.

Hvad är detta?

GERDT.

Det är de kungliga trummorna som hålla fångarne sällskap till fängelset! Kom hit får du se!

OLOF *(stiger upp på en bänk och ser ut genom fönstret.)*

Hvad ser jag; qvinnor och barn släpas mellan knektarne!

GERDT.

Nå ja, de ha kastat sten på kungens vakt, inte går det an!

OLOF.

Skall man då föra dårar eller sjuka i fängelse!

GERDT.

Det fins två slags dårar: ena sorten sätter man på hospitalet och ger piller och kalla bad, andra sorten tar man hufvudet af; det är en radikal kur, men så är den sorten farlig också!

OLOF.

Jag går till kungen; han kan ej vilja dessa skändligheter!

GERDT.

Akta ditt hufvud, Olof!

OLOF.

Akta dig sjelf, fader Gerdt!

GERDT.

Ingen fara med mig; jag har fullmagt till hospitalet!

OLOF.

Jag kan icke lida att se detta; jag går till kungen om det också skall kosta mitt lif!

(Går mot dörren.)

GERDT.

Detta är en sak som kungen ej afgör! Du skall vända dig till lagen!

OLOF.

Kungen är lagen!

GERDT.

Ja tyvärr!... Om hästen kände sin styrka, vore han ej så galen, som han nu är, att gå under oket — när han någongång blir klok och springer ifrån sin förtryckare — då kallar man honom galen... Låt oss be till Gud för dessa armas förnuft!

Tredje Akten.

En sal på Stockholms slott. I bakgrunden ett galleri, som sedermera afskiljes genom en gardin. En äldre betjent går och väntar i galleriet.

OLOF (*träder in*).

Träffas kungen i dag?

BETJENTEN.

Jo!

OLOF.

Kan du säga mig hvarför man låtit mig gå förgäfves fyra dagar å rad?

BETJENTEN.

Nej för all del, jag vet ingenting!

OLOF.

Det förefaller mig besynnerligt att inte jag blifvit in-släppt.

BETJENTEN.

Hvad är det om?

OLOF.

Det rör dig inte!

BETJENTEN.

Nej, nej! Det förstår jag, men jag tänkte att jag möjligen kunde ge några upplysningar.

OLOF.

Brukar du sköta konungens mottagningar?

BETJENTEN.

Nej för all del, men se den, som får höra så mycket som jag, har allt reda på litet af hvarje.

(Paus).

OLOF.

Dröjer det länge?

BETJENTEN *(låtsar ej höra).*

OLOF.

Vet du om kungen kommer snart?

BETJENTEN *(med ryggen åt Olof).*

Hva'?

OLOF.

Vet du inte hvem du talar vid?

BETJENTEN.

Nej för all del!

OLOF.

Jag är konungens secretarius!

BETJENTEN.

Nej kors, är det mästare Olof! Jag kände far jag, Peder Smed, för si jag är från Örebro också!

OLOF.

Kan du inte vara höflig ändå!

BETJENTEN.

Jojo! så går det, när man kommer sig upp här i verlden, man glömmer sina fattiga fäder!

OLOF.

Om min far verkligen hedrade dig med sin bekantskap, det är möjligt, men att han vid sin död insatt dig i fars ställe, det tror jag inte.

BETJENTEN.

Jojo! Ser man på! Stackars fru Christina! (*Går åt venster*).

OLOF.

(*Paus. Derpå LARS SIGGESON från höger.*)

MARSKEN (*utan att se på Olof kastar åt honom kappan*).

Kommer kungen snart?

OLOF (*tar kappan och kastar den på golvet*.)

Det vet jag inte!

MARSKEN.

Skaffa mig en stol!

OLOF.

Det är inte mitt göra!

MARSKEN.

Jag har inte reda på dörrvaktens instruktion!

OLOF.

Jag är inte dörrvakt!

MARSKEN.

Det rör mig inte hvad du är; jag bär inte matrikel öfver drängarne på mig! Men höflig ska' du vara!

OLOF (*tiger*).

MARSKEN.

Blir det något? Jag tror djefvulen rider dig!

OLOF.

Förlåt mig; det ingår inte i min syssla som secretarius att passa upp.

MARSKEN.

Hva'! Mäster Olof! Jaså, det roar er att sitta vid dörren och spela dräng för att sedan afmaskera er som Gud! Jag trodde ni var en stolt man! (*I det han tar upp kappan och lägger den på bänken*).

OLOF.

Herr Marsk!

MARSKEN.

Nej! Ni är en fåfång uppkomling! Var så god och stig fram och sitt, herr secretarius! (*Anvisar honom plats; går in i ett sidorum*).

OLOF (*sätter sig*).

(*En ung adelsman från galleriet helsar Olof*).

ADELSMANNEN.

God morgon, herr secretarius; ingen kommen ännu! Nå hur står det till hemma i Stockholm? Jag kommer direkt från Malmö.

OLOF.

Här är mycket bedröfligt!

ADELSMANNEN.

Ja, jag har hört sägas det! Packet bullrar som vanligt när kungen vänder ryggen till! Och så de der dumma presterna! Förlåt mig ni är ju fritänkare, herr secretarius!

OLOF.

Jag förstår inte!

ADELSMANNEN.

Genera er inte! Ser ni jag har fått min uppfostran i Paris! Frans den förste, oh Saint-Sauveur! det är en man som går långt; vet ni hvad han sa' åt mig på en bal masqué, nu sist under karnevalen!

OLOF (*tiger*).

ADELSMANNEN.

“Monsieur“, sa’ han, “la religion est morte, est morte“, sa’ han; men det hindrar honom inte att gå i messan!

OLOF.

Såå!

ADELSMANNEN.

Och vet ni hvad han sa’, då jag frågade honom hvarför han gjorde så? — “Poesie! Poesie!“ sa’ han; åh han är guddomlig!

OLOF.

Hva’ sa’ ni då?

ADELSMANNEN.

Ers majestät, sa’ jag, på franska naturligtvis, lyckligt det land, som eger en konung, hvilken kan så skåda ut öfver tidens trånga krets, att han ser tidsandans kraf, men likväl icke trugar de sofvande massorna att omfatta en högre åskådning, för hvilka de behöfde sekler att komma till mognad till! Var det inte bra sagdt!

OLOF.

Åhjo! Men det förlorade allt på öfversättningen! Sån’t der bör sägas på franska!

ADELSMANNEN (*tankspridd*).

Ni har fullkomligt rätt! — Säg mig, ni bör göra fortune! Ni som är en så långt framskriden man för er tid!

OLOF.

Jag tror inte att jag går så långt! Tyvärr blef min uppfostran försummad, den gjordes i Tyskland som ni vet, och tyskarne ha ännu icke kommit ut öfver religionen!

ADELSMANNEN.

Jaja! Jaja! Kan ni säga mig hvarför de bråka med

den der reformationen nu i Tyskland! Luther är en upplyst man, jag vet det, jag tror det, men det kan han ju behålla för sig sjelf eller åtminstone inte kasta ut gnistor bland de råa massorna, som dock alltid blir perlor för svin. Om man riktar blicken ut öfver tiden, om man lefver något med i tankarnes stora rörelser, så skall man lätt se orsakerna till de missförhållanden i jemvigten, som nu göra sig gällande i de stora kulturländerna, jag talar nu inte om Sverige, ty det är intet kulturland. Vet ni hvad tyngdpunkten heter, denna tyngdpunkt, vid hvars rubbning allt går sönder och utan hvilkens stabilitet allt kastas öfver ända? Den heter adeln! Adeln är intelligensen! Feodalväldet är på fall — hoc est verlden, bildningen är på förfall, kulturen dör! Jojo! Ni tror inte det! Men med den minsta historiska blick skall ni se det! Adeln gjorde korstågen, adeln gjorde det, adeln gjorde det! Hvarför är Tyskland sönderslitet? Jo, bönderna resa sig upp mot adeln, hugga af sitt eget hufvud. Hvarför står Frankrike, la France, jo därför att Frankrike är adeln och adeln är Frankrike, de äro identiska begrepp, de äro solidariska! Hvarför, frågar jag igen, är Sverige för närvarande uppskakadt i sina innersta grundvalar? Jo, adeln är krossad! Christian den andre var en man med snille, han visste hur man skulle eröfra ett land, han sågade inte af ett ben eller en arm, nej, han slog af hufvet! Nåväl! Sverige skall räddas, konungen vet sättet: adeln skall upprättas och kyrkan skall krossas! Hvad sägs?

OLOF (*stiger upp*).

Ingenting!

(*Paus.*)

OLOF.

Ni är fritänkare?

ADELSMANNEN.

Ja visst!

OLOF.

Ni tror då inte att Bileams äsna kunde tala?

ADELSMANNEN.

Nej för tusan!

OLOF

Men det gör jag!

ADELSMANNEN.

Verkligen!

LARS ANDREÆ (*inkommer*).

Guds fred, Olof!

OLOF (*tar honom i famnen*).

Välkommen, Lars.

ADELSMANNEN (*går*).

Populace!

LARS.

Hur trifs du här?

OLOF.

Det är så qvaft!

LARS.

Jojo!

OLOF.

Och så lågt i taket!

LARS.

Det är därför de ha så svårt att gå raka.

OLOF.

Jag har på tio minuter blifvit så hofman att jag lärt mig tiga då en åsna talar!

LARS.

Det skadar inte det!

OLOF.

Hvad tänker kungen?

LARS.

Det talar han inte om!

(Folket har börjat samlas).

OLOF.

Hur ser han ut?

LARS.

Som ett frågetecken med åtskilliga utrop efteråt!

BRASK *(inträder; alla vika undan).*

MARSKEN *(som kommit tillbaka går emot honom och helsar).*

OLOF *(helsar Brask. Denne ser förvånad ut).*

BRASK *(till Marsken).*

Är detta skrifvarens plats!

MARSKEN.

Det borde inte vara det, men vår konung är så ofantligt nådig!

BRASK.

Nedlåtande menar ni!

MARSKEN.

Alldeles!

BRASK.

Det är stor audiens i dag!

MARSKEN.

Mest convenansbesök efter hans nådes lyckliga återkomst!

BRASK.

Det är en glädje, herr marsk, att betyga vår konung ett oblandadt deltagande öfver frågans lyckliga lösning!

MARSKEN.

Herr biskopen är alltför artig, som gör sig omaket af en så lång resa, helst då man är så till åren.

BRASK.

Jojo! Och helsan vill inte alltid stå bi!

MARSKEN.

Jaså, herr biskopens helsa är inte som sig bör! Det är alltid sorgligt att inte ha sina krafter friska, helst då man bekläder en så hög och ansvarsfull plats!

BRASK.

Herr marsken ser kry. ut!

MARSKEN.

Ja, Gudskelof!

(Paus.)

BRASK *(sätter sig)*.

Tycker inte herr marsken att det drar?

MARSKEN.

Jo — det är inte utan. Vi kanske ska' säga till att dörrarne stängas!

BRASK.

Åh nej, jag tackar, jag tror inte det behöfs!
(Paus.)

MARSKEN.

Kungen dröjer!

BRASK.

Ja!

MARSKEN.

Det är kanske inte värdt att vänta honom!

BRASK.

Kanhända det!

MARSKEN.

Om jag får lof skall jag säga till åt herr biskopens folk!

BRASK.

Efter jag väntat så här länge tror jag att jag dröjer!
(Paus.)

BETJENTEN.

Hans nåde!

GUSTAF.

Välkomna, mina herrar! (sätter sig framför ett bord) Om herrarne behaga träda ut i förmaket skall jag ta emot en i sender. (Alla draga sig tillbaka utom Brask.) Vår Marsk stannar.

BRASK.

Ers nåde!

GUSTAF (med höjd röst).

Herr Siggeson!

(BRASK går. MARSKEN stannar.)

(Paus.)

Tala! Hvad skall jag göra?

MARSKEN.

Ers nåde! staten har förlorat sitt stöd, därför svigtar han; staten har en fiende som blifvit henne öfvermäktig. Tag upp stödet, adeln, och krossa fienden, kyrkan!

GUSTAF.

Jag törs inte!

MARSKEN.

Ers nåde måste!

GUSTAF.

Hvad säger du!

MARSKEN.

För det första: Brask ligger i underhandling med påfven om införandet af inquisitionen; Lübeck poekar på sin oförskämnda fordran, och hotar med krig; skattkammaren är tömd, uppror i hvarje landsända . . .

GUSTAF.

Nog! — Men jag har folket!

MARSKEN.

Förlåt, nej! Dalkarlarne till exempel, ett bortskämdt slägte, som tvista med Lübeckarne om äran af att ha gifvit Sverige en konung, som äro färdiga att göra uppror vid första tillfälle och framkomma med fordringar sådana som dessa: "inga främmande sätt med utvecklade brokotta kläder må brukas, hvilket nyss är uppkommet i konungens hof!"

GUSTAF.

Guds död!

MARSKEN.

"Alla som äta kött om fredagar eller lördagar må brännas upp eller eljest affivas."

Vidare! "må ingen ny tro eller Luthersk lära dem påföras."

Hvilket trolöst, oförskämmt folk!

GUSTAF.

De ha dock visat sig som karlar en gång!

MARSKEN.

När elden satt i knutarne var det inte underligt om de buro vatten sjelfva! Och hur ofta ha de inte brutit tro och loften! Nej! De ha så ofta hört sitt lof sjungas, att de kalla sin råa oförskämndhet för gammal svensk ärlighet.

GUSTAF.

Du är adelsman!

MARSKEN.

Ja! och min öfvertygelse är att bonden spelt ut sin röl: den råa kraftens att drifva undan fienden med armstyrka! Ers nåde! Krossa kyrkan ty hon håller folket i bojor, tag kyrkans guld och betala rikets skuld — och gif åter åt den sjunkna adeln hvad kyrkan narrat af henne!

GUSTAF.

Kalla in Brask!

MARSKEN.

Ers nåde!

GUSTAF.

Biskop Brask!

(MARSKEN går. BRASK kommer in.)

GUSTAF.

Var god, herr biskop, och tala!

BRASK.

Jag ville framföra vår lyckönskan till ...

GUSTAF.

Tack, herr biskop! Vidare!

BRASK.

Det har tyvärr försports klagomål från åtskilliga delar af riket angående obetalade silfverlån från kyrkan som Ers nåde tagit upp!

GUSTAF.

Och som ni kräfver nu! Behöfvas verkligen alla kalkarne vid kommunionen?

BRASK.

Ja!

GUSTAF.

Låt dem dricka ur tennstop då!

BRASK.

Ers nåde!

GUSTAF.

Är det något vidare?

BRASK.

Det värsta af allt, kätteriet.

GUSTAF.

Det rör mig inte, jag är inte påfve!

BRASK.

Det skall jag säga Ers nåde, att kyrkan sjelf tar ut sin rätt, äfven om hon skulle råka i strid — —

GUSTAF.

Med hvem?

BRASK.

Med staten!

GUSTAF.

Jag ger eder kyrka djefvulen! Nu är det sagdt!

BRASK.

Det vet jag!

GUSTAF.

Och ni väntade blott ordet från min mun!

BRASK.

Ja!

GUSTAF.

Akta er! Ni reser med 200 man i sällskap och äter på silfver, då folket äter bark.

BRASK.

Ers nåde tar frågan för smått!

GUSTAF.

Känner I Luther då! I är en upplyst man! Hvad är detta för ett fenomen! Hvad säger I om rörelserna som gå genom Europa!

BRASK.

Ett framsteg baklänges! Luthers rôl är blott den att tjena till skärseld åt det gamla, sekelborna, bepröfvade, att det må renas och genom strid segrande framgå!

GUSTAF.

Jag bryr mig icke om edra lärda disputatser!

BRASK.

Men Ers nåde tar i sitt hägn förbrytare och ingriper i kyrkans rätt! Mäster Olof har svårt kränkt kyrkan!

GUSTAF.

Bannlys honom då!

BRASK.

Det är gjordt, men ändå är han i Ers nådes tjenst!

GUSTAF.

Hvad vill ni göra honom mera! Säg!

(Paus.)

BRASK.

Vidare lär han gått så långt, att han hemligen gift sig mot kanoniska lagen!

GUSTAF.

Såå! Det har gått fort det!

BRASK.

Det rör inte Ers nåde, nåväl; men om han uppviglar folket!

GUSTAF.

Då tar jag hand om saken! Är det något mer?

BRASK (*efter ett uppehåll*).

Jag ber er för himlens skull störta icke landet åter i förderf; ty det är ännu icke moget för en ny lära! Vi äro svaga rön som kunna böjas, men tron, kyrkan, aldrig!

GUSTAF (*räcker honom handen*).

I har kanske rätt! Låt oss vara fiender, gamle biskop Hans, hellre än falska vänner!

BRASK.

Väl! Men gör aldrig hvad I ångrar! Hvarje sten I rifver från kyrkan, skall folket kasta efter er!

GUSTAF.

Bringa mig icke till ytterligheter, biskop, ty då få vi samma förskräckliga skådespel här som i Tyskland! För sista gången viljen I göra eftergifter om rikets välfärd står på ett kort?

BRASK.

Kyrkan — —

GUSTAF.

Kyrkan först, jaha! Farväl!

(*Brask går. Marsken kommer in.*)

GUSTAF.

Biskopen har bekräftat er utsago! Ja, det var meningen det! Tag nu fram murare som kunna rifva; väggarne ska' få stå, korsen skola få sitta kvar på taken och klockorna i tornen, men källrarne bryter jag sönder; man börjar vid grunden, ser I!

MARSKEN.

Men folket skall inbilla sig att man tar bort tron; de måste upplysas.

GUSTAF.

Vi ska' skicka upp mästern Olof och predika!

MARSKEN.

Mästern Olof är en farlig karl!

GUSTAF.

Han behöfs nu!

MARSKEN.

Han har farit fram som en vederdöpare i stället för att bekämpa dem.

GUSTAF.

Jag vet det! Det kommer se'n! Skicka in honom!

MARSKEN.

Lars kansler är bättre!

GUSTAF.

Tag in båda två!

MARSKEN.

Eller Olofs bror, Lars Pederson.

GUSTAF.

Duger inte ännu! Han är för blödig att slåss! Hans tid kommer också!

(MARSKEN inför OLOF och LARS.)

GUSTAF (till Lars kansler).

Vill du hjälpa mig, Lars?

LARS.

Det gäller kyrkan?

GUSTAF.

Ja! Hon skall rifvas!

LARS.

Dertill är jag ej mannen! men om Ers nåde vänder sig till mästern Olof!

GUSTAF.

Du vill således inte?

LARS.

Jag kan ej! Men ett vapen kan jag lemna!
(lemnar fram nya Bibeln.)

GUSTAF.

Den heliga skrift! Det var ett godt vapen! Vill du föra detta, Olof?

OLOF.

Ja, med Guds hjälp!

GUSTAF *(gär en vink åt Lars att gå; han går).*

Är du lugn ännu, Olof?

OLOF *(tuger.)*

GUSTAF.

Jag gaf dig fyra dagars betänketid! Hur har du skött ditt åliggande?

OLOF *(häftigt).*

Jag har talat till folket —

GUSTAF.

Så att du har feber ännu! Du ämnar försvara de der galningarne, som man kallar vederdöpare?

OLOF *(djerft).*

Ja!

GUSTAF.

Lugn! Du har gift dig helt hastigt?

OLOF.

Ja!

GUSTAF.

Du är bannlyst?

OLOF.

Ja!

GUSTAF.

Och ändå är du lika djerf! Om du nu som upprorsmakare fick följa de andra till galgen, hvad säger du då?

OLOF.

Jag skulle beklaga att jag ej fått göra min gerning, men tacka Gud för hvad jag fått göra.

GUSTAF.

Det är bra! Törs du fara upp till det gamla uggelboet Upsala och säga de lärde att påfven inte är Gud och att han inte har med Sverge att göra?

OLOF.

Blott det?

GUSTAF.

Vill du säga att bibeln är Guds ord uteslutande?

OLOF.

Intet vidare?

GUSTAF.

Du får inte nämna Luthers namn!

OLOF (*efter betänkande*).

Nej, det vill jag inte!

GUSTAF.

Går du hellre till döden?

OLOF.

Nej! men min konung behöfver mig!

GUSTAF.

Du är inte ädel, Olof, som begagnar dig af min

Olycka! Säg hvad du vill; men du får ursäkta om jag se'n tar tillbaka något!

OLOF.

Man prutar inte på sanningen!

GUSTAF.

Guds död! (*slår om*) Gör som du vill!

OLOF (*på knä*).

Jag får då säga allt!

GUSTAF.

Ja!

OLOF.

Då är mitt lif ej förspildt om jag blott kastat en gnista af tvifvel i det sofvende folkets själar! Det skall då bli en reformation.

GUSTAF (*efter ett uppehåll*).

Ja!

(*Paus.*)

OLOF (*rädd*).

Hvad skall blifva af vederdöparne?

GUSTAF.

Du frågar mig? Dö ska' de!

OLOF.

Tillåter Ers nåde en fråga?

GUSTAF.

Säg mig, hvad vilja dessa galningar?

OLOF.

Olyckan är att de inte veta riktigt sjelfva! Och om jag skulle säga det — — —

GUSTAF.

Säg ut!

GERDT (*inkommer hastigt, spelande fånig.*)

GUSTAF.

Hvem är du, som vågar tränga dig in här?

GERDT.

Jag skulle ödmjukast anhålla om Ers nådes intyg på rättigheten af detta utlåtande!

GUSTAF.

Vänta tills du blir kallad!

GERDT.

Ja, det kan jag göra, men vakten vill inte vänta på mig! Se jag rymde ur fängelset, ty der var inte min plats!

GUSTAF.

Är du bland vederdöparne?

GERDT.

Ja, jag råkade komma med, men här har jag en attest på att jag tillhör hospitalet, afdelningen n:o 3 för obotliga, cellen n:o 7!

GUSTAF (*till Olof*).

Säg till åt vakten!

GERDT.

Nej, det behöfs inte, jag begär bara rättvisa och den sköter inte vakten om!

GUSTAF (*fixerar Gerdt*).

Har du inte varit med om dessa skändligheter i stadens kyrkor?

GERDT.

Jo, det förstås, ty inte kan en klok människa bära sig så galet åt! Vi ville bara göra några små förändringar i stilen, se, det var för lågt i taket tyckte vi!

GUSTAF.

Hvad ville ni egentligen?

GERDT.

Oh! Vi vill så mycket fast vi inte hunnit med hälften ännu; ja, vi vill så mycket och så fort se'n, att inte tanken hinner med, och det är därför som den blir litet bakefter! Ja, och så ville vi tapetsera om lite i kyrkan och ta ut fönsterna för det luktade unket. Ja, och så ville vi ändå mera, men det får vara så länge!

GUSTAF (*till Olof*).

Det är en farlig sjukdom, ty annat kan det inte vara!

OLOF.

Hvem vet?

GUSTAF.

Nu är jag trött! Fjorton dagar får du att bereda dig på! Din hand på att du hjälper mig!

OLOF.

Jag skall göra mitt!

GUSTAF.

Säg till att man för Rink och Knipperdollink till Malmö.

OLOF.

Och sedan?

GUSTAF.

Få de rymma! Den der token kan du låta föra till hospitalet! Farväl!

(Går.)

GERDT (*knyter näfven efter Gustaf*).

Ska' vi gå nu?

OLOF.

Hvart?

GERDT.

Hem!

OLOF (*tiger*).

GERDT.

Vill du föra din svärfar till dårhuset, Olof?

OLOF.

Om jag vill? Min pligt!

GERDT.

Fins det inte högre pligter än en befallning?

OLOF.

Börjar du nu igen?

GERDT.

Hvad skall Christina säga då du lemnat hennes far bland dårar?

OLOF.

Fresta mig icke!

GERDT.

Ser du hur svårt det är att tjena kungen!

OLOF (*tiger*).

GERDT.

Stackars gosse, jag skall inte bedröfva dig! Här har ditt samvete absolution! (*Visar ett papper*).

OLOF.

Hvad är det?

GERDT.

Ett friskbetyg! Ser du man måste vara dåre bland kloka och klok bland dårar!

OLOF.

Hur fick du det?

GERDT.

Tycker du att jag inte förtjenar det!

OLOF.

Jag vet inte!

GERDT.

Det är sant; du törs inte ännu!

BETJENTEN (*kommer in*).

Var så god och gå ut, det skall sopas här!

GERDT.

Kanske det skall vädras också?

BETJENTEN.

Jojo men!

GERDT.

Glöm inte att öppna fönsterna!

BETJENTEN.

Nej för all del, det behöfs nog, för vi bruka inte ha så'nt här sällskap.

GERDT.

Hör du, min gubbe lilla, jag skall helsa dig från din far!

BETJENTEN.

Jaså!

GERDT.

Kanske du inte känner honom!

BETJENTEN.

Jo för all del!

GERDT.

Vet du hvad han sa'?

BETJENTEN.

Nej.

GERDT.

Du ska' väta på viskan, sa' han, annars dammar du ner dig.

BETJENTEN.

Jag förstår inte!

GERDT.

Det är din ursäkt. (*Går.*)

BETJENTEN.

Pack!

Tablå.

Olofs arbetsrum. Fönster i fonden, genom hvilka solen skiner in; träd utanför. Christina står vid ett fönster och rattnar blommor; under tiden jollrar hon med foglarne i en bur. Olof sitter och skrifver; med en min af otålighet ser han upp från papperet och bort till Christina liksom ville han tysta henne. Detta upprepas några gånger tills Christina slår ned en blomkruka

OLOF (*stampar lätt i golfvet*).

CHRISTINA.

Stackars min blomma! Ack, ser du, Olof, fyra knoppar gingo af!

OLOF.

Ja, jag ser det!

CHRISTINA.

Nej, det gör du inte; du skall komma hit!

OLOF.

Kära vän, jag har inte tid.

CHRISTINA.

Du har inte sett åt mina steglitsor ännu, som jag köpte åt dig i morse. Tycker du inte att de sjunga vackert?

OLOF.

Åhjo!

CHRISTINA.

Åhjo?

OLOF.

Jag har så svårt att arbeta när de skrika.

CHRISTINA.

De skrika visst inte, Olof, men du tycks ha förkärlek för en skrikande nattfogel! Säg mig hvad betyder ugglan, som du bär i sigillringen.

OLOF.

Ugglan är en gammal vishetens symbol.

CHRISTINA.

Den tycker jag är dum — icke älskar den vise mörkret!

OLOF.

Den vise hatar mörkret och natten, men han gör natten till dag med sitt skarpa öga!

CHRISTINA.

Hvarför har du alltid rätt, Olof? Kan du säga mig det!

OLOF.

Derför, min vän, att jag vet det roar dig att ge mig rätt!

CHRISTINA.

Nu har du återigen rätt. — Hvad är det du skriver på?

OLOF.

Jag öfversätter!

CHRISTINA.

Läs litet för mig?

OLOF.

Jag tror inte att du förstår detta!

CHRISTINA.

Förstår! Är det inte svenska?

OLOF.

Jo, men det är för omaterielt för dig.

CHRISTINA.

Omaterielt! Hvad är det?

OLOF.

Du skulle icke förstå mig om jag sade det, men om du icke förstår hvad jag läser för dig, så förstår du hvad som menas med omaterielt.

CHRISTINA (*tar ett halffärdigt sticktyg*).

Läs du medan jag stickar.

OLOF.

Hör noga på och förlåt mig om du får tråkigt!

CHRISTINA.

Jag skall förstå dig; jag vill det!

OLOF (*läser*).

“Materien tänkt i sin abstraktion från formen är det fullkomligt predikatlösa, obestämda, åtskilnadslösa. Ty icke af det rena icke-varandet, utan blott ur verklighetens icke-varande, det vill säga ur varandet såsom möjlighet, kan något uppkomma. Det möjliga varandet är lika så litet icke-varande som verklighet. Hvarje existens är därför ett förverkligadt möjligt. Materien är således för Aristoteles ett vida positivare substrat än för Plato, som förklarar henne för ett rent icke-varande. Häraf inser man huru Aristoteles kunde uppfatta materien i motsats mot formen som en positiv negativitet“.

CHRISTINA (*kastar ifrån sig arbetet*).

Håll upp! Hvarför skall jag icke kunna fatta detta? Har icke jag samma själsförmögenheter som du? Jag blygs inför dig, Olof, att du skall ha en sådan stackars hustru, som icke begriper hvad du säger; nej, jag skall hålla mig till mitt sticktyg, jag skall städa och damma i ditt arbets-

rum, jag skall åtminstone lära mig fatta önskningarne i dina blickar, jag skall bli din slafvinna, men aldrig, aldrig skall jag förstå dig! Ack, Olof, jag är dig icke värdig, hvarför tog du mig till hustru? Du öfverskattade mig i ett ögonblick af berusning. Du skall ångra det och vi båda skola bli olyckliga!

OLOF.

Christina! Lugna dig, min vän. Sätt dig här hos mig! (*Tar upp stickningen.*) Tror du mig om jag säger att det är mig omöjligt göra sådant arbete! Jag kan aldrig i lifvet göra det! Är du då icke skickligare än jag och är jag icke mindre än du!

CHRISTINA.

Hvarför kan du inte det?

OLOF.

Af samma skäl som du ej förstod mig nyss; jag har icke lärt. Men vill du nu bli glad igen om jag säger dig, att du kan lära dig förstå denna bok, som du noga bör skilja från mig, då jag deremot aldrig kan lära mig ditt arbete.

CHRISTINA.

Hvarför inte det?

OLOF.

Jag är inte skapad så och jag vill inte.

CHRISTINA.

Men om du ville?

OLOF.

Ser du, min vän, det är just min svaghet, jag kan aldrig vilja det. Tro mig, du är starkare än jag, du rår på din vilja, jag rår inte på min!

CHRISTINA.

Tror du att jag kan lära mig förstå din bok der?

OLOF.

Jag är öfvertygad derom! Men det får du inte!

CHRISTINA.

Skall jag fortfarande hållas i okunnighet?

OLOF.

Nej, nej, förstå mig? Den stund du förstod hvad jag förstod, skulle du upphöra att akta mig...

CHRISTINA.

Som en Gud...

OLOF.

Som du vill! Men tro mig, du skulle förlora det som nu gör dig större än jag; styrkan att kufva din vilja, och då blef du mindre än jag och då skulle jag ej akta dig! Förstå mig; vår glädje är att öfverskatta hvarandra, låt oss behålla den villfarelsen!

CHRISTINA.

Nu är du obegriplig; men jag måste tro på dig, Olof. Du har rätt!

OLOF.

Lemna mig ensam, Christina, jag ber dig.

CHRISTINA.

Stör jag dig?

OLOF.

Jag har allvarliga tankar att sysselsätta mig med. Du vet jag väntar afgörandet i dag. Kungen har afsagt sig regeringen därför att man ej ville gå in på hans vilja. Denna dag skall jag antingen stå vid mitt mål eller börja om striden!

CHRISTINA.

Får jag icke vara glad i dag, Olof, på midsommar-afton?

OLOF.

Hvarför är din glädje så stor i dag?

CHRISTINA.

Skall jag ej glädjas då jag sluppit ur trälldomen, då jag blifvit din maka?

OLOF.

Förlåter du mig, om min glädje är mera allvarlig då min sällhet kostat mig — en moder!

CHRISTINA.

Jag vet det, och jag känner det också djupt! Din mor skall, när hon får veta vårt giftermål, förlåta dig, men förbanna mig. Hvem får tyngsta bördan! Men det är detsamma, det är för din skull! Jag vet detta, jag vet att stora strider förestå dig, att djerfva tankar födas i ditt hufvud, och att jag aldrig kan deltaga i striden, aldrig bistå dig med ett råd, aldrig försvara dig mot smädarne, men jag måste ändå se på, och under allt detta lefva i min lilla värld, syssla med dessa småting, som jag tror du ej värderar men som du skulle sakna. Olof, jag kan icke gråta med dig, hjälp mig då du att le med mig, stig ned från din höjd dit jag ej når; vänd hem någon gång från de strider ni föra uppe på bergen; jag kan icke stiga upp till dig, gå då ned till mig ett ögonblick. Olof, förlåt mig, om jag talar barnsligt. Du är en man sänd af Gud, jag vet det, och jag har känt välsignelsen af dina ord, men du är mera, du är människa och du är min make eller du skulle vara det! Icke sjunker du från din höjd om du lägger bort ditt högtidliga tal och låter molnet en gång dra bort från din panna. Är du för stor att se på en blomma eller höra på en fågel. Olof, jag stälde blommorna på ditt bord för att hvila ditt öga, du låter flickan bära ut dem, ty du fick hufvudvärk; jag ville afbryta din ensliga tystnad under arbetet och jag gaf dig fågelsång, det kallar du skrik; jag bad dig spisa middag för en stund se'n, du hade inte tid; jag vill tala vid dig, du har inte tid; du föraktar denna lilla verklighet, och

ändå har du anvisat henne åt mig. Du vill icke lyfta mig, trampa då åtminstone icke ner mig! Jag skall aflägsna allt som kan störa dina tankar. Du skall få vara i ro för mig — och mitt skräp. (*Hon kastar blommorna ut genom fönstret, tar fågelburen och ämnar gå ut.*)

OLOF.

Christina, kära barn, förlåt mig! Du förstår mig inte!

CHRISTINA.

Alltid samma du förstår mig inte! O, nu vet jag! Jag blef så brådgammal det der ögonblicket i sacristian, att jag blef barn på nytt!

OLOF.

Kära vän, jag skall se på dina fåglar och jollra med dina blommor.

CHRISTINA (*bär undan buren.*)

Åh nej! Det är slut med joller nu — här skall bli allvar; var inte rädd för min bullrande glädje, den var blott gjord för din skull, men eftersom det ej passar dig och ditt allvarliga kall, så — — (*Hon brister i gråt.*)

OLOF (*tar henne i armarne och kysser henne.*)

Christina! Christina! Nu har du rätt! Förlåt mig!

CHRISTINA.

Olof, du gaf mig en olycklig gåfva då du gaf mig friheten, jag kan icke sköta henne! Jag måste ha någon att lyda!

OLOF.

Det skall du få; men låt oss inte tala mera härom. Nu gå vi till bords, jag känner mig rätt hungrig!

CHRISTINA (*gladt.*)

Kan du verkligen vara hungrig! (*Ser ut genom fönstret*)

och gör en rörelse af häpnad). Gå du, Olof, jag skall strax vara efter, jag vill städa litet först.

OLOF (*går*).

Låt mig inte vänta så länge som du fått vänta på mig!

CHRISTINA (*sträcker händerna som till bön och ställer sig för att vänta någon som skall komma genom dörren åt gatan*).

(*Paus*).

MODERN (*inkommer, går förbi Christina utan att vända sig om*).

Är mästern Olof hemma?

CHRISTINA (*som gått emot henne med vänlighet, stannar först häpen sedan anslående samma ton som modern*).

Nej! Behagar ni sitta skall han komma snart.

MODERN.

Jag tackar! (*Sätter sig*)
(*Paus*).

MODERN.

Ge mig ett glas vatten! (*Christina betjenar henne*.) Lemna mig!

CHRISTINA.

Som husmoder är det min skyldighet hålla eder sällskap.

MODERN.

Jag visste inte att en prestmans hushållerska kallade sig husmoder!

CHRISTINA.

Mästern Olofs hustru är jag inför Gud! Ni vet då icke att vi äro vigda!

MODERN.

Sköka är ni! Det vet jag.

CHRISTINA.

Jag förstår icke det ordet!

MODERN.

Ni är en sådan qvinna som mästern Olof talade vid om qvällen i ölboden!

CHRISTINA.

Hon som såg så olycklig ut; ja, jag är icke lycklig!

MODERN.

Nej, det tror jag! Gå ur min åsyn, ert sällskap är mig en skam!

CHRISTINA (*på knä*).

För er sons skull, smäda mig icke.

MODERN.

Med en moders magt förvisar jag er ur min sons hus, hvares tröskel ni vanhedrat.

CHRISTINA.

Såsom husmoder öppnar jag min dörr för hvem mig lyster. Jag skulle ha stängt henne för er, om jag gissat ert språk!

MODERN.

Stora ord minsann! Jag befäller er att gå!

CHRISTINA.

Med hvad rätt vågar ni göra hemgång och drifva mig ur mitt hus? Ni har födt en son, gifvit honom uppfostran, det var er skyldighet, er bestämmelse, och ni kan tacka Gud ni fått fylla den så väl, ty så lyckliga äro ej alla; nu står ni vid grafvens rand; träd då af innan det blir slut; eller har ni så illa fostrat upp er son, att han

ännu är barn och behöfver er ledning. Vill ni ha tacksamhet, sök den, men på annat sätt; tror ni det är barnets bestämmelse att offra sitt lif blott för att visa er tacksamhet? Hans kallelse ropar "gå dit"; ni ropar "otacksamme, kom hit"! Skall han gå vill, skall han offra sina krafter som tillhöra samhället, menskligheten, blott för att tillfredsställa er enskilda lilla sjelfviskhet eller anser ni er gerning, att ha gifvit honom lifvet och uppfostran ens för tjena tacksamhet? Var icke detta ert lufs uppgift och bestämmelse, bör ni icke tacka Gud att ni fått så hög bestämmelse, eller gjorde ni detta blott för att sedan ett halft lif pocka på tacksamhet? Vet ni icke att ni med detta ord tacksamhet rifver ned hvad ni en gång bygt upp! Och hvad rättighet tar ni er öfver mig? Skall äktenskapet vara en pantförskrifning af min fria vilja åt den som naturen gifvit till moder eller fader åt min make, som tyvärr icke kunde finnas utan båda? Ni är inte min mor, jag svor er aldrig trohet, då jag tog Olof till make, och jag har nog vördnad för min man, att jag icke tillåter någon förolämpa honom äfven om det vore hans mor! Derfor har jag talat!

MODREN.

Nu ser jag frukten af de läror min son sprider!

CHRISTINA.

Behagar ni smäda er son, så må det ske i hans närvaro! (*Hon går till dörren och ropar*) Olof.

MODERN.

Ni är redan så listig!

CHRISTINA.

Redan? Det har jag visst alltid varit fastän jag inte visste af det förr än jag behöfde!

OLOF (*kommer in*).

Mor! Välkommen!

MODERN.

Tack, min son, farväl!

OLOF.

Går du? hvad vill det säga? Jag önskar tala vid dig!

MODERN.

Det behöfs inte! Hon har sagt allt! Du skall inte behöfva visa mig dörren!

OLOF.

Moder, hvad i Guds namn säger du! Christina! hvad är detta?

MODERN (*vill gå*).

Farväl, Olof, detta förlåter jag dig aldrig!

OLOF (*vill hålla henne kvar*).

Stanna och förklara dig åtminstone!

MODERN.

Det är ovärdigt! Du skickar henne att säga det du ej är skyldig mig något, att du ej behöfver mig längre! O, det är hårdt!.

(*Hon går.*)

OLOF.

Hvad har du sagt, Christina?

CHRISTINA.

Jag mins inte nu, ty det var en hel mängd saker, som jag aldrig vågat tänka, men som jag måtte ha drömt under det min far höll mig i sitt slafveri!

OLOF.

Jag känner inte igen dig, Christina!

CHRISTINA.

Vet du jag börjar finna mig sjelf litet bortkommen.

OLOF.

Du var ovänlig mot min moder!

CHRISTINA.

Ja, jag måste ha varit det! Tycker du inte att jag blifvit hård, Olof?

OLOF.

Visade du ut henne?

CHRISTINA.

Förlåt mig, Olof, jag var inte beskedlig mot henne!

OLOF.

För min skull kunde du ha sagt dina ord litet mildare! Hvarför kallade du icke genast in mig!

CHRISTINA.

Jag ville se om jag inte rådde sköta min sak sjelf! Olof, offrar du mig åt din mor om hon ber?

OLOF.

En sådan fråga besvarar jag ej i hast!

CHRISTINA.

Jag skall svara! Det roar dig att sjelfvilligt böja dig under din moders vilja och önskningsar, därför att du är stark; mig kränker det deremot att göra det, ty jag är svag; jag gör det aldrig!

OLOF.

Om jag ber dig!

CHRISTINA.

Det kan du inte begära! Eller vill du att jag skall hata henne! . . . Säg mig, Olof, hvad menas med en sköka?

OLOF.

Du kommer så underligt med dina frågor!

CHRISTINA.

Vill du bevärdiga mig med ett svar?

OLOF.

Förlåter du mig om jag tiger!

CHRISTINA.

Alltid denna eviga tystnad! Törs man fortfarande inte säga mig allt. Skall jag vara barn ännu? Sätt mig då i barnkammaren och jollra med mig!

OLOF.

Det är en olycklig qvinna!

CHRISTINA.

Nej! Det är något annat!

OLOF.

Har någon djerfts nämna dig vid det namnet?

CHRISTINA (*efter en paus*).

Nej!

OLOF.

Nu talar du inte sant, Christina?

CHRISTINA.

Jag ljuger, jag vet det; o, jag har blifvit så dålig sedan i går!

OLOF.

Det hände något i går, som du döljer!

CHRISTINA.

Ja! Jag trodde jag skulle kunna bära allt ensam, men nu rår jag inte mer.

OLOF.

Tala, jag ber dig!

CHRISTINA.

Men du får ej kalla mig svag! En folkhop förföljde mig ända till porten och ropade detta förfärliga ord som jag ej förstår! En olycklig qvinna skrattar man icke åt!

OLOF.

Jo, min vän, det är just det man gör!

CHRISTINA.

Jag förstod icke deras ord, men deras åtbörder förstod jag tillräckligt för att bli elak!

OLOF.

Och ändå har du varit så vänlig mot mig! Förlåt mig om jag var hård mot dig! — Det är det namnet som den råa styrkan gifvit åt sina offer! Du skall nog snart komma att erfara mera härom, men tag aldrig en "olycklig qvinna" i försvar, ty då skall man kasta smuts på dig! — — *(ett bud med bref.)* Ändteligen! *(läser helt hastigt.)* Läs, Christina, ty det är från dina läppar jag vill höra det glada budet.

CHRISTINA *(läser)*.

"Du har segrat, unge man! Jag, din fiende, är den förste som säger dig det, och till dig vänder jag mig utan förödmjukelse, ty du förde andans vapen då du talade för den nya tron! Om du har rätt vet jag ej, men jag anser dig förtjena ett råd af en gammal man; stanna här, ty dina fiender äro borta. Gå icke att slåss mot luftandar, det skall förlama din arm och du skall sjelfdö. Lita icke uppå furstarne, råder dig en fordom mächtig man, som nu träder undan och befaller i Herrans hand hvad ske skall med hans krossade kyrka."

Johannes Brask.

CHRISTINA.

Du har segrat!

OLOF (*glad*):

Gud, jag tackar dig för denna stund! (*Paus.*) Nej! Jag är rädd, Christina! Denna lycka är för stor. Jag är för ung att redan stå vid målet! Intet vidare ha att uträtta, o det är en förfärlig tanke! Ingen strid mer, det är döden!

CHRISTINA.

Hvila dig ett ögonblick och var glad att det är slut!

OLOF.

Kan det finnas något slut! Ett slut på denna början! Nej! Nej! O, jag skulle vilja börja om igen! Det var icke segern jag ville, det var striden!

CHRISTINA.

Fresta icke Gud, Olof! Jag känner att här återstår mycket, mycket!

ADELSMANNEN (*kommer in*).

God dag, herr secretarius! Angenäma underrättelser!
(*Christina går.*)

OLOF.

Välkommen! Jag har redan hört något!

ADELSMANNEN.

Tack för det utmärkta försvaret mot den der dumma Galle; ni knäckte honom som en karl; lite för mycket bara, inte så mycket eld; lite gift skadar inte!

OLOF.

Ni har underrättelser från kungen?

ADELSMANNEN.

Ja! Ni skall få höra besluten i största korthet:
1:o gemensam förbindelse att emotstå och straffa allt uppror!

OLOF.

Vidare om jag får be.

ADELSMANNEN.

2:o. Rätt för konungen att till sig anamma biskoparnes slott och fästen, att bestämma deras inkomster...

OLOF.

3:o.

ADELSMANNEN.

Nu kommer det bästa, sjelfva kärnpunkten i företaget:
3:o. Rätt för adeln att återfå hvad af dess arf och eget sedan konung Carl Knutssons räfst år 1454 var kommet under kyrkor och kloster...

OLOF.

4:o.

ADELSMANNEN.

Så vida arfvingen med tolf mans ed dertill kan styrka sin bördsrätt vid tinget.

(Lägger ihop papperet.)

OLOF.

Är det slut?

ADELSMANNEN.

Ja! Är det inte vackert detta!

OLOF.

Intet vidare!

ADELSMANNEN.

Jo, se'n komma litet småsaker, men det är inte af synnerlig vigt.

OLOF

Låt mig höra!

ADELSMANNEN (*läser*).

Det står ett 5:o om rätt för predikare att förkunna Guds ord, men det fingo de ju förut också!

OLOF.

Och ingenting mer?

ADELSMANNEN.

Jo, så kommer ordinantien: att register skall upprättas på alla biskoparnes, domkyrkornas och kanikernas ränta, och eger konungen sätta dem före, — —

OLOF.

Det hör ju inte hit.

ADELSMANNEN.

Huru mycket de deraf skola behålla och huru mycket de skola gifva honom till kronans behof; att andliga embeten, — det här bör intressera er — "andliga embeten, ej blott högre utan äfven lägre, hädaneftre endast skola tillsättas med konungens samtycke, så att —

OLOF.

Var god läs upp den punkten, som handlar om tron

ADELSMANNEN.

Tron — det står ingenting nämndt. Jo, låt mig se — "evangelium skall efter denna dag läsas i alla skolestugor".

OLOF.

Är detta allt?

ADELSMANNEN.

Allt! Nej det är sant! Jag har särskild befallning från konungen till er, mycket förståndigt, att alldenstund folket är upprördt öfver de nya sakerna, ni ej får på något vis rubba det gamla, ej borttaga messor, vigvatten eller

andra öfriga bruk samt för öfrigt ej företaga några nya sjelfsvåldigheter, ty kungen kommer ej att blunda för era tilltag vidare såsom tillförene, då han ej hade magt att göra annat!

OLOF.

Jaså! Än nya tron, som han lät mig predika!

ADELSMANNEN.

Den skall mogna långsamt! Den kommer! Den kommer!

OLOF.

Är det något annat?

ADELSMANNEN *(stiger upp)*.

Nej! Var nu blott lugn, så skall ni gå långt! Åh! Jag höll på att glömma det bästa! Herr kyrkoherde, jag har den äran att lyckönska; se här er fullmägt! Kyrkoherde i stadens kyrka med 3,000 daler vid så unga år; minsann, nu kan ni slå er i ro och njuta af lifvet om ni också aldrig skulle komma längre. Det är vackert att ha hunnit sitt mål vid så unga år! Jag gratulerar!

(Går.)

OLOF *(kastar fullmagten på golvet)*.

Detta var allt jag kämpat och lidit för! En fullmägt! En kunglig fullmägt! Jag tjente Belial i stället för Gud! Ve dig, falske konung, som sålde din Herre och Gud! ve mig som sålde mitt lif och mitt arbete åt mammon! Gud i himmelen förlåt mig! *(Kastar sig på en bänk och gråter)*.

CHRISTINA OCH GERDT *(CHRISTINA går fram, GERDT stannar i bakgrunden)*.

CHRISTINA *(tar upp fullmagten och läser, går derpå glad fram till Olof)*.

Olof! Nu vill jag lyckönska dig med gladt hjerta!
(Hon vill smeka Olof, han springer upp och stöter undan henne.)

OLOF.

Gå bort ifrån mig! Du också!

GERDT (*kommer fram*).

Nå, Olof! tron —

OLOF.

Otron menar du!

GERDT.

Påfven är ju slagen! Ska' vi ta ihop med kejsaren snart!

OLOF.

Vi började i orätt ända!

GERDT.

Ändteligen!

OLOF.

Du hade rätt, Gerdt! Här har du mig! Strid! Men öppet och ärligt!

GERDT.

Du har gått i barndrömmar tills i dag!

OLOF.

Jag känner det! Nu kommer floden! Nu må han komma! Ve dem och oss!

CHRISTINA.

Olof, för himmelens skull, stanna!

OLOF.

Gå din väg, barn! här drunknar du, eller drår du mig ned!

GERDT.

Mitt barn! Hvad skulle du ute i stormen att göra!

CHRISTINA (*går*).

(*Klockringning, jubel, musik och trummor utanför.*)

OLOF (*går till fönstret*).

Hvarför jublar folket?

GERDT.

Derför att kungen består majstång med musik utanför Norreport!

OLOF.

Och de veta icke att han gifvit dem svärd i stället för ris!

GERDT.

Veta? Om de visste!

OLOF.

Arma barn! de dansa efter hans pipor och gå till döden efter hans trummor — skola då alla dö att en må lefva!

GERDT.

En skall dö på det alla må lefva!

OLOF (*gör en rörelse af motvilja och häymad.*)

Ridån faller.

Fjerde Akten.

Ett rum hos Olofs moder. Till höger en sparlakanssäng, i hvilken modern ligger sjuk. Christina sitter i en stol och sofver. Lars Petri slår olja på nattlampan och vänder på timglasets.

LARS (*för sig sjelf*).

Midnatt!... Det är nu det skall afgöras! (*Han går till moderns bädd och lyssnar*).

CHRISTINA (*jemrar sig i sömnen*).

LARS (*går till Christina och väcker henne*).

Christina!

CHRISTINA (*spritter till*).

LARS.

Gå och lägg dig, barn, jag skall hålla vakt!

CHRISTINA.

Nej, jag vill vänta! Jag måste tala vid henne innan hon dör... Olof skall väl vara här snart!

LARS.

Det är för Olofs skull du vakar!

CHRISTINA.

Ja! du får inte tala om att jag sofvit! Hör du!

LARS.

Stackars barn!... Du är inte lycklig!

CHRISTINA.

Hvem har sagt att man skall vara lycklig!

LARS.

Vet Olof att du är här?

CHRISTINA.

Nej! Det skulle han aldrig tillåta! Han vill ha mig som en helgonbild stående på en hylla. Ju mindre och svagare han får mig, dess större blir hans nöje att kasta af sin styrka vid mina fötter...

MODERN (*vaknar*).

Lars!

CHRISTINA (*håller Lars tillbaka och går fram*).

MODERN.

Hvem är der?

CHRISTINA.

Er sjuksköterska.

MODERN.

Christina!...

CHRISTINA.

Vill ni något?

MODERN.

Dig, ingenting!

CHRISTINA.

Fru Christina!

MODERN.

Förbittra icke min sista stund! Gå härifrån!

LARS (*träder fram*).

Hvad vill du, moder?

MODERN.

För bort den qvinnan! Skaffa hit min biktfader, ty jag dör snart!

LARS.

Är icke din son värdig ditt sista förtroende?

MODERN.

Han har icke gjort sig förtjent deraf! Har Märten kommit än!

LARS.

Märten är en dålig människa!

MODERN.

Gud, du straffar för hårdt! Mina barn ställa sig emellan mig och dig! Skall man neka mig religionens tröst i sista ögonblicket! Mitt lif han I tagit, viljen I nu ock förderfva min själ — er moders själ! (*Hon faller i vanmagt*).

LARS.

Du hör, Christina! Hvad skall man göra! Skall hon dö, bedragen af en sådan eländig som Märten och kanske tacka oss, eller skall hennes sista bön bli en förbannelse. Nej! De må komma in! Hvad tänker du, Christina?

CHRISTINA.

Jag törs inte tänka någonting!

LARS (*går ut och kommer genast tillbaka*).

O det är förfärligt! De ha somnat in vid tärningar och glas! Och af dessa skall min mor beredas till döden!

CHRISTINA.

Men säg henne då sanningen!

LARS.

Hon tror den ej, den skall falla tillbaka som en lögn på oss!

MODERN.

Son! Hör din moders sista bön!

LARS (*går*).

Gud förlåte mig!

CHRISTINA.

Detta gjorde aldrig Olof!

LARS (*kommer in med Mårten och Nils
samt för Christina med sig ut*).MÅRTEN (*går fram till sängen*).

Hon sofver!

NILS (*ställer ned ett skrin på golvet
och öppnar detsamma, framtar
vågattenskärl, rökelsekar, smörje-
horn, palmer och ljus*).

Vi få således inte börja arbetet än!

MÅRTEN.

Ha vi väntat så här länge, så kan vi vänta lite till,
bara inte den satans presten kommer!

NILS.

Mäster Olof, menar du! . . . Tror du att han såg någon-
ting derute!

MÅRTEN.

Det rör mig numera ingenting, bara käringen ta'r
fram pengarne, så är jag fri!

NILS.

Du är allt en bra stor rackare ändå!

MÅRTEN.

Ja, men det tröttar mig numera. Jag börjar längta
till ro! Vet du hvad lifvet är?

NILS.

Nej!

MÅRTEN.

Njuta! Köttet är Gud! Står det inte så någonstans!

NILS.

Ordet vardt kött, menar du!

MÅRTEN.

Jaså! Ja!

NILS.

Du skulle allt ha blifvit en duktig karl du, med ditt hufvud!

MÅRTEN.

Ja, det tror jag det! Det var det man fruktade och därför piskade man anden ur kroppen på mig i klostret, ty jag hade en ande ändå. Men nu är jag bara kropp och nu ska' den ta' igen skadan!

NILS.

Nå de piskade väl ut samvetet på samma gång!

MÅRTEN.

Ja, i det närmaste!... Men nu kan du tala om det der receptet på kryddadt Rochelle, som vi somnade ifrån derute!

NILS.

Sa' jag Rochelle? Jag menar Claret! Det vill säga det kan vara hvilket som helst. Jo, ser du, man tar på en kanna vin $\frac{1}{2}$ skålp. kardemumma, väl rensad — —

MÅRTEN.

Tyst för tusan, hon rör på sig! Ta' fram boken!

NILS (*läser halfhögt under följande*).

Aufer immensam, Deus aufer iram;
Et cruentatum cohibe flagellum:
Nec scelus nostrum proferes ad æquam
Pendere lancem.

MODERN.

Är det du, Mårten?

MÅRTEN.

Det är min broder Nils som anropar den heliga jungfrun.

NILS (*tänder rökverket under det han läser*).

MODERN.

Hvad ljuflig tröst att höra Herrans ord på heligt tungomål!

MÅRTEN.

Så Herranom behagligt offer aldrig gifs, som fromma själars bön!

MODERN.

Som rökelsen mitt hjerta tändes upp af helig andakt!

MÅRTEN (*bestänker henne med vigvatten*).

Från syndens smuts din Gud dig rentvår!

MODERN.

Amen!... Mårten, jag går hädan, vår konungs ogudaktighet förbjuder mig att genom jordiska gåfvor styrka den heliga kyrkan i hennes magt att frälsa själar; tag du, fromme man, min egendom och bed för mig och mina barn. Bed den allsmäktige vända deras hjertan från lögnen, att vi en gång må träffas i himmelen.

MÅRTEN (*tar emot en penningpåse*).

Min fru, edert offer är Herran välbehagligt och för er skull skall Gud höra mina böner.

MODERN.

Nu vill jag sofva en stund för att hemta krafter till det sista sakramentets anammande!

MÅRTEN.

Ingen skall störa ert sista ögonblick; ej en gång de, som fordom voro edra barn.

MODERN.

Det är hårdt, fader Mårten, men Gud vill så ha det!

MÅRTEN OCH NILS.

MÅRTEN (*öppnar påsen och kysser guldpenngarne*).

Hvilka skatter af vällust äro icke förborgade i dessa hårda guldstycken! Ack!

NILS.

Ska' vi gå nu?

MÅRTEN.

Det kunde jag visserligen göra efter förrättadt ärende, men det är synd om gumman att låta henne dö osalig!

NILS.

Osalig!

MÅRTEN.

Ja!

NILS.

Tror du det?

MÅRTEN.

Man vet inte hvad man ska' tro i rappet! Den ena dör salig på det, den andra på det! Alla påstå sig ha funnit sanningen!

NILS.

Om du skulle dö nu Mårten!

MÅRTEN.

Det är inte möjligt!

NILS.

Men om!

MÅRTEN.

Ja, då gick jag väl in i saligheten som alla de andra. Jag ville bara göra upp en liten räkning med mästern Olof först! Ser du det fins en vällust större än de andra, och det är hämnden!

NILS.

Hvad har han gjort dig för ondt?

MÅRTEN.

Han har vågat se midt igenom mig, han har avslöjat mig, han ser hvad jag tänker — oh!

NILS.

Och därför hatar du honom!

MÅRTEN.

Är det inte nog det! *(Det bultar på ytterdörren).* Det kommer någon! Läs för tusan! *(Nils rabblar upp föregående vers. Dörren öppnas utifrån; man hör huru en nyckel skjutes in i låset).*

OLOF *(inkommer med förvirradt utseende).*

MODERN *(vaknar).*

Fader Mårten!

OLOF (*går fram till sängen*).

Här är din son, moder! Du lät mig ej veta att du var sjuk!

MODERN.

Farväl, Olof! Jag förlåter dig hvad ondt du gjort mig om du ej stör det ögonblick jag bereder mig till himmelen! Fader Märten! Gif mig den heliga smörjelsen att jag må dö i frid!

OLOF.

Det var därför du ej kallade mig! (*Får se penningepåsen som Märten försummat dölja; rycker den af honom*). Man handlar med själar här! Och detta är priset! Lemna detta rum och denna dödsbädd, här är min plats, icke er!

MÄRTEN.

Ni ämnar hindra oss i vårt embete!

OLOF.

Jag visar er dörren!

MÄRTEN.

Ej med påflig myndighet, men med kunglig äro vi här i förrättning, så länge vi ej äro suspenderade.

OLOF.

Jag skall rensa Herrans kyrka om också påfven och kungen ej vilja det!

MODERN.

Olof! Du vill störta min själ i fördömsen, du vill låta mig dö med en förbannelse!

OLOF.

Var lugn, min mor; på en lögn skall du ej dö; sök din Gud sjelf i bönen! Han är ej så långt borta som du tror!

MÅRTEN.

Man skall vara en djefvulens profet, om man ej vill bespara sin egen moder skärseldens qual!

MODERN.

Jesus Christus, hjälp min själ!

OLOF.

Gån ni från detta rum eller brukar jag våld! Tag bort detta narrverk! (*Spårkar undan apparaterna.*)

MÅRTEN.

Om ni lemnar de pengar fru Christina gifvit till kyrkan skall jag gå!

MODERN.

Det var därför du kom, Olof, du vill ha mitt guld? Gif honom det, Mårten. Olof, du får allt om du lemnar mig i ro — du skall få mera! Du skall få allt!

OLOF (*förtviflad*).

I Herrans namn tag pengarne och gå! Jag ber er!

MÅRTEN (*rycker till sig påsen och går med Nils*).

Fru Christina! Der djefvulen går är vår makt slut! Ni kättare är dömd för evigheten, ni lagbrytare får er dom redan här! Akta er för kungen!

(*De gå.*)

OLOF (*faller på knä vid moderns bädd*).

Moder, hör mig innan du dör!

MODERN (*har fallit i vanmagt*).

OLOF.

Moder, moder, lefver du, så tala vid din son! Förlåt mig, men jag kan inte annat! Jag vet du har lidit ett

helt lif för min skull, du har bedt Gud att jag skulle gå hans vägar, Herren har hört din bön; vill du nu att jag skall göra om intet hela ditt lif, vill du att jag skall krossa denna byggnad, som kostat dig så många mödor och tårar med att lyda dig! Förlåt mig!

MODERN.

Olof! Min själ hör ej mera till denna världen, det är från det andra lifvet jag talar dig till — vänd om, slit detta orena band som din kropp ingått, tag åter den tro jag gifvit dig, och jag förlåter dig!

OLOF (*med tårar af förtviflan*).

Moder! Moder!

MODERN.

Svär mig att du gör det!

OLOF (*efter en paus*).

Nej!

MODERN.

Guds förbannelse hvilar öfver dig! Jag ser honom, jag ser Gud med vredens blick, hjälp mig, heliga jungfru!

OLOF.

Det är inte den Gud som är kärleken!

MODERN.

Det är straffets Gud!... Det är du som förtörnat honom, det är du som kastar mig i hans vredes eld — Förbannad vare den stund jag födde dig!

(Dör.)

OLOF.

Moder! Moder! (*Han tar hennes hand.*) Hon är död! Utan förlåtelse! — O om din själ ännu dväljes i detta rum, se ned till din son, jag vill göra din vilja, hvad som är dig heligt skall vara heligt för mig! (*Han tänder de stora vaxljusen,*

som munkarne lemnat, och ställer kring sängen.) Du skall få de vigda ljusen som lysa dig på färden, (han sätter en palm i hennes hand,) och med fridens palm skall du glömma den sista kampen med det jordiska! O moder, om du ser mig, skall du förlåta mig!

Solen har börjat stiga och lyser med rödaktigt sken på gardinerna.

OLOF (*spränger upp*).

Morgonsol, du bleker mina ljus! Du är kärleksfullare än jag!

(Han går till fönstret och öppnar det.)

LARS (*träder sakta in förvånad*).

Olof!

OLOF (*tar honom i famn*).

Broder! Det är slut!

LARS (*går fram till sängen, faller på knä, stiger upp*).

Hon är död! (*Gör en tyst bön*.) Du var ensam här!

OLOF.

Det var du som släppte in munkarne!

LARS.

Du dref ut dem!

OLOF.

Ja, det hade varit ditt göra!

LARS.

Hon förlät dig?

OLOF.

Hon dog med förbannelse!

(Paus.)

LARS (*pekar på ljusen*).

Hvem har ställt till de der ceremonierna!

(Paus.)

OLOF (*retad och skamsen*).

Jag var svag ett ögonblick!

LARS.

Du är ändå människa! Tack för det!

OLOF.

Hånar du min svaghet!

LARS.

Jag prisar den!

OLOF.

Jag förbannar den! Gud i himmelen har jag inte rätt!

LARS.

Du har orätt!

CHRISTINA (*som kommit in*).

Du har för mycket rätt!

OLOF.

Christina! Hvad hade du här att göra!

CHRISTINA.

Det var så tyst och ensamt der hemma!

OLOF.

Jag bad dig ej gå hit!

CHRISTINA.

Jag trodde att jag kunde vara till någon nytta, men jag ser nu!... Jag skall vara hemma en annan gång.

OLOF.

Du har vakat hela natten!

CHRISTINA.

Det är inte svårt! Jag skall gå nu om du befäller!

OLOF.

Gå in och hvila dig medan vi talas vid!

CHRISTINA (*går i tankarne och släcker ljusen.*)

OLOF.

Hvad gör du, min vän?

CHRISTINA.

Det är ju ljusan dager!

LARS *ger OLOF en blick.*

OLOF.

Min mor är död, Christina!

CHRISTINA (*går mot Olof med mildt men kallt deltagande för att mottaga en kyss på pannan.*)

Jag beklagar din sorg! (*Går.*)

(*Paus. LARS och OLOF se först efter CHRISTINA, derpå på hvarandra.*)

LARS.

Som broder och vän ber jag dig, Olof, far icke fram som du gjort!

OLOF.

Ditt gamla språk! Den som satt yxan till roten släpper ej förrän trädet ramlar. Kungen har svikit vår sak, jag skall nu ta hand om henne!

LARS.

Kungen är klok!

OLOF.

Han är en girigbuk, en förrädare och adelsgynnare.

Först begagnar han mig som en hund, sedan sparkar han bort mig!

LARS.

Han ser längre än du! Om du skulle gå till 3 millioner människor och säga: er tro är falsk, tro på mina ord, anser du det möjligt att de skulle i ett ögonblick kasta bort hela sin innersta, genomlevvade öfvertygelse, som stått bi i sorg som i glädje! Nej, illa vore det bestäldt med själens lif om det gick så hastigt att vräka öfver bord det gamla.

OLOF.

Det är icke så! Hela folket tviflar, bland presterna fins knappt en som vet hvad han skall tro, om han ens tror något; allt är beredt för det nya, men I hafven skulden, I svage, som ej törs ta på edra samveten att kasta ut tvifvel der blott en svag tro fins!

LARS.

Akta dig, Olof! Du vill spela Gud!

OLOF.

Ja, man måste det, ty Han lär ej stiga ner sjelf bland oss mer!

LARS.

Du rifver och rifver, Olof, så att det blir tomt snart, men när man frågar hvad ger du i stället, svarar du "icke det", "icke det", men du svarar aldrig "det"!

OLOF.

Förmätne! Tror du att en kan ge bort en tro! Har Luther gifvit något nytt? Nej! Han har blott brutit ned skärmarne, som stodo i vägen för ljuset! Det nya jag vill är tvifvel på det gamla, icke därför att det är gammalt, utan därför att det är ruttet!

LARS (*visar på modern.*)

OLOF.

Jag vet hvad du menar! Hon var för gammal, och jag tackar Gud att hon dog! O, nu är jag fri, nu först; det var så Guds vilja!

LARS.

Du är från dina sinnen, eller är du en dålig människa!

OLOF.

Du skall inte förebrå mig! Jag vördar min moders minne lika väl som du, men hade hon icke gått nu, vet jag ej hur långt jag gått i mina offer! Broder, har du sett om våren huru förrårets affallna löfskrud täcker marken och vill qväfva de unga plantorna som skola fram. Hvad göra de? De skjuta antingen undan de torra löfven eller gå de midt igenom, ty de skola fram!

LARS.

Du har sant till en del!... Olof, kyrkans lagar har du brutit under en tid af laglöshet och oro; hvad då var förlåtet måste nu straffas; tvinga icke kungen att visa sig sämre än han är; nödga honom icke genom dina lagöfverträdelser och ditt sjelfsvåld att straffa en man som han erkänner sig stå i tacksamhetsskuld till!

OLOF.

Sjelfsvåld är hans regering; han skall lära sig tåla det hos andra! Säg mig, du går i tjenst hos kungen. Du ämnar arbeta mot mig!

LARS.

Ja!

OLOF.

Vi äro alltså fiender! Jag behöfver sådana, ty de gamla ha gått!

LARS.

Olof, blodet...

OLOF.

Det känner jag inte annat än i dess ursprung, hjertat!

LARS.

Du begret ändå din mor!

OLOF.

Svaghet, kanske också gammal tillgifvenhet och tacksamhet, men intet blod! Hvad är det för slag!

LARS.

Du är uttröttad, Olof!

OLOF.

Ja, jag är matt! jag har vakat hela natten!

LARS.

Du kom så sent!

OLOF.

Jag var borta!

LARS.

Ditt arbete skyr dagsljuset!

OLOF.

Dagsljuset skyr mitt arbete!

LARS.

Akta dig för de falska frihetsapostlarne.

OLOF (*kämpande med sömn och trötthet*).

Det är en sjelfmotsägelse! Tala inte vid mig, jag orkar inte längre! Jag har talat så mycket vid samman-

komsten — Det är sant, du vet inte vår förening. — —
 Concordia res parvæ crescunt — Vi skola fullfölja reforma-
 tionen — Gerdt är en långsynt man — jag är så liten
 bredvid honom. God natt, Lars. (*Han somnar in i en stol.*)

LARS (*betraktar honom med deltagande.*)

Stackars broder! Gud beskydde dig! (*Man hör slag på
 husporten.*) Hvad är det! (*Han går till fönstret.*)

GERDTS (*röst.*)

Öppna för Guds skull!

LARS (*går ut.*)

Det står väl ej för lifvet, fader Gerdt!

GERDTS (*röst.*)

Låt mig komma in i Herrans namn!

CHRISTINA (*kommer in med en filt.*)

Olof! Hvarför bultar man? Han sofver! (*Hon sveper sin
 filt om Olof.*) Hvarför är jag icke sömnen att du flydde till
 mig, då du är trött af striden! (*Man hör rasslet af en tung kärra
 som stannar utanför huset.*)

OLOF (*spritter upp.*)

Är klockan redan fem!

CHRISTINA.

Hon är blott tre!

OLOF.

Var det inte en bagarkärra jag hörde!

CHRISTINA.

Jag vet inte! Men den låter inte så tungt! (*Går till
 fönstret.*) Ser du, Olof! Hvad är detta?

OLOF (*går till fönstret.*)

Bödelskärnan! Nej! Det är inte bödelskärnan.

CHRISTINA.

En likvagn!

LARS.

Pesten!

ALLA.

Pesten!

GERDT.

Pesten har brutit ut! Christina, mitt barn, lemna detta hus, dödsengeln har satt sitt märke på dess port.

OLOF.

Hvem har skickat hit kärran?

GERDT.

Den som tecknat det svarta korset på porten! Liken få ej stanna ett ögonblick i husen!

OLOF.

Det är Mårten, som är dödsengelen! Det är således en lögn alltsammans.

GERDT.

Se ut genom fönstret skall du få se att vagnen är full! (*Slag på porten.*) Hör du, man väntar!

OLOF.

Utan begrafning! Det sker inte!

LARS.

Utan ceremonier, Olof!

GERDT.

Christina, kom med mig från denna förfärliga boning, jag skall föra dig ur staden till en friskare ort.

CHRISTINA.

Numera följer jag Olof! Om du min far hade älskat mig litet mindre, så hade du gjort mindre ondt!

GERDT.

Olof, du som har magten, befall henne följa mig!

OLOF.

En gång har jag befriat henne ur ditt våld, sjelfviske, dit kommer hon aldrig mer.

GERDT.

Christina, gå då ur detta hus, åtminstone!

CHRISTINA.

Inte ett steg, förr än Olof befäller mig!

OLOF.

Jag befäller dig ingenting, Christina, kom ihåg det!
(*Likdrängarne komma in*).

LIKDRÄNGEN.

Jag skulle hemta ett lik! Brådtom!

OLOF.

Gå din väg!

LIKDRÄNGEN.

Nådig befallning!

LARS.

Olof! Betänk dig! Lagen fordrar!

GERDT.

Här duger ej att dröja! Folket, det vansinniga, är uppretadt mot dig, Olof! Detta hus var det första som märktes! "Guds straff öfver kättaren!" ropar man.

OLOF (*faller på knä vid sängen*).

Förlåt mig, moder! (*Stiger upp*.) Gör er tjenst!
(*Likdrängarne gå fram och börja rusta med linorna*).

GERDT (*till Olof enskildt*).

Guds straff öfver kungen! ropa vi.

Ridån faller.

Femte Akten.

Sancta Claras klosterkyrkogård. I fonden en till hälften raserad klosterbyggnad, ur hvilken arbetare bära timmer och grus. Till venster ett bisättningskor; ljus synes genom fönsterna; när dörren sedermera öppnas, ser man inne i koret en Kristusbild i stark belysning ofvanom en sarkofag. Grafvar äro öppnade här och der. Månen börjar stiga upp bakom klosterruinen. Windrank sitter på vakt vid kordörren. Sång höres från koret.

NILS (*inkommer och går emot Windrank*).

God afton, Windrank!

WINDRANK.

Var god och tala inte vid mig!

NILS.

Hvad är det nu då?

WINDRANK.

Hör ni inte hvad jag säger!

NILS.

Jaså, det der snöpliga afskedet ni fick från fartyget sökte er, så att ni tänker gå i kloster!

WINDRANK.

52, 53, 54, 55, 56, 57.

NILS.

Har ni blifvit galen?

WINDRANK.

58, 59, 60. Var god gå er väg i Jesu namn!

NILS.

Ni ska' ta' en liten nattdryck med mig!

WINDRANK.

64, 65. Jag kunde tro det, gå bort, frestare! Jag super aldrig mer — förrän i öfvermorgon.

NILS.

Det är medicin mot pesten! Ni ska' akta er för likluften här!

WINDRANK.

70. Är det verkligen bra för pesten?

NILS.

Utmärkt!

WINDRANK (*super*).

Men bara litet!

NILS.

Bara lite! Men säg mig, har ni svindel efter ni räknar till hundra!

WINDRANK.

Tyst! Tyst! Det skall bli epok!

NILS.

Epok?

WINDRANK.

Ja, i öfvermorgon!

NILS.

Och därför räknar ni i hufvet!

WINDRANK.

Nej, det är bara för att jag har så svårt att hålla

mun! Tyst för tusan! Var god och gå nu, annars blir jag olycklig! 71, 72, 73.

NILS.

Hvem är derinne?

WINDRANK.

74, 75.

NILS.

Är det begrafning?

WINDRANK.

76, 77. Var god och gå åt helvete!

NILS.

En liten till så går det lättare att räkna!

WINDRANK.

En liten till! Må gå! (*Super*).

(*Man hör sång*).

NILS.

Här kommer Clara nunnor att för sista gången fira helgonets minne!

WINDRANK.

Hvad är det för ett spektakel i våra upplysta tider!

NILS.

De ha kungens tillstånd! Ser ni, pesten bröt ut i Clara församling, och man tror det härröra af det gudlösa tilltaget att rasera den heliga Claras kloster.

WINDRANK.

Och nu skall man sjunga bort pesten! Den busen måtte vara musikhatare; men det förundrar mig inte om han flydde deras hesa skrän!

NILS.

Vill ni säga mig hvem som inkräktar denna sista helgedom, ty det är här som helgonets ben skola nedsättas, innan det rifves?

WINDRANK.

Då lär det allt bli slagsmål.

(Sången har närmast sig; nu inträder en procession af dominikanermunkar och franciskanernunnor; i spetsen Mårten. De stanna och sjunga. Arbetarne bullra i fonden).

Cur super vermes luteos furorem
Sumis, o magni fabricator orbis!
Quid sumus quam fex, putris, umbra, pulvis
Glebaque terræ!

MÅRTEN *(till abbedissan).*

Du ser, min syster, hur man sköflat Herrans boningar!

ABBEDISSAN.

Herran, som hafver gifvit oss i de egyptiers hand, skall förlossa oss i sinom tid!

MÅRTEN *(till arbetarne).*

Håll upp med arbetet och stören icke vårt fromma förehafvande!

ARBETSFOGDEN.

Vår befallning lyder att arbeta dag och natt tills detta näste är nedbrutet!

ABBEDISSAN.

Ve oss, otron har trängt så långt ned bland folket!

MÅRTEN.

Med konungens medgifvande fira vi denna fest!

ARBETSFOGDEN.

Ja, var så god!

MÅRTEN.

På grund hvaraf jag befäller er upphöra med ert buller! Jag skall vända mig till era arbetare, som I ha'n tvungit till detta skändliga företag, jag skall vädja till dem om de ännu ha nog vörndnad för det heliga . . .

ARBETSFOGDEN.

Det bör ni ej göra, ty det är jag som befäller här; för öfrigt skall jag säga er, att de äro nog glada att få rifva ned dessa gamla getingbön, som de sjelfva fått betala, och dertill äro de nog tacksamma att få arbetsförtjenst under hungersnöden! (*Går uppåt.*)

MÅRTEN.

Låt oss glömma denna verdens ondska och larm och låt oss gå in i helgedomen att bedja för dem!

ABBEDISSAN.

Herre, Herre, din helgedoms städer äro öde vordne; Zion är öde vorden! Jerusalem ligger förstördt!

WINDRANK.

Hundra! Det kommer ingen in!

DE SAMMANSVURNE (*inuti koret*).

Vi svärja!

MÅRTEN.

Hvem har inkräktat kapellet?

WINDRANK.

Det är intet kapell numera sedan det blifvit kungligt magasin!

ABBEDISSAN.

Det var därför den ogudaktige tillät vår fest!

(*Dörren till kapellet slås upp; de sammansvurne, Olof, Lars, Gerdt, tysken, dansken, smålendingen, m. fl.*)

OLOF (*upphetsad*).

Hvad är detta för upptåg!

MÅRTEN.

Lemna plats för den heliga Claras tjenarinnor!

OLOF.

Tron I att edra afgudar kunna afvärja pesten, som den ende Guden skickat er till straff! Tron I att Herren finner dessa benstumpar, som I bären i skrinet, så behagliga att han förlåter edra gräsliga synder! Bort med styggelsen! (*Han rycker skrinet från Abbedissan och kastar det i en graf*) Af jord är du kommen och till jord skall du vara om du också heter sancta Clara da Spoleto och blott ätit tre lod bröd om da'n och sofvit bland svinen om natten!

(*Nunnorna skrika.*)

MÅRTEN.

Om du ej fruktar det heliga, så frukta din jordiske konung! Ser du, än har han så mycken vördnad kvar för det guddomliga att han fruktar helgonens vrede! (*Visar Olof ett papper.*)

OLOF.

Vet du hvad Herren gjorde med Assyriens konung då han tillstodde afguder! Han slog honom och hans folk; därför får den rättfärdige lida med den orättfärdige! I den ende allsvåldige Gudens namn upphäfver jag denna Baalsdyrkan, om ock alla jordens konungar tillåta den; påfven ville sälja min själ åt satan, men jag ref sönder kontraktet, mins du det; skulle jag nu frukta en konung som vill sälja sitt folk åt Baalim!

(*Han rifver sönder ordern.*)

MÅRTEN (*till de sina*).

I ären mina vittnen att han smädar konungen!

OLOF (*till de sina*).

I ären mina vittnen inför Gud att jag ledt hans folk från en ogudaktig konung!

MÅRTEN.

Hören, I trogne! Det är för den kättarens skull som Herren slagit oss med pesten, det var Guds straff som först drabbade hans moder!

OLOF.

Hören I, påfvens otrogne! Det var Herrans straff öfver mig därför att jag tjente Sanherib mot Juda! Jag skall bota mitt brott, jag skall föra Juda mot Assyriens och Egyptens konungar!

(Månen har gått upp röd och ett rött sken faller öfver scenen. Folket förskräckes.)

OLOF *(stiger upp på en graf).*

Himlen gråter blod öfver edra synder och eder afgudadyrkan —, här kommer att straffas ty öfverheten hafver sig försyndat! Sen I ej hur grafvarne öppna sina käftar efter rof —

GERDT *(tar Olof i armen, hviskar honom till och för honom med.)*
(Panique.)

ABBEDISSAN.

Gif oss åter vårt skrin att vi må lemna denna förödelsens boning!

MÅRTEN.

Hellre må helgonets ben hvila i denna heliga jord än utsättas för kättares skändliga händer!

OLOF.

I frukten pesten, I fege! Var er tro på heliga ben ej starkare än så!

(GERDT hviskar till OLOF igen. Processionen har skingrat sig så att blott en del stannat inne på scenen.)

OLOF *(till Mårten).*

Du kan vara nöjd nu, hycklare! Gå och säg honom, som du tjenar, att man håller på att begrafva ett silfver-

skrin, och han skall rifva det ur mullen med sina naglar; säg honom att månen, som annars är af silfver, har förvandlat sig till guld blott för att din herre en gång skall lyfta sitt öga mot himlen; säg honom att du med dina hädiska upptåg lyckats reta en ärlig mans förtrytelse —

(Mårten och processionen ha gått.)

GERDT.

Nog, Olof! *(till de sammansvurne utom Olof och Lars)* Lemna oss! *(De hviska sins emellan och gå.)*

GERDT *(till Olof och Lars Andree.)*

Nu är det för sent att rygga!

OLOF.

Hvad vill du, Gerdt, säg ut!

GERDT *(tar fram en bok).*

Till eder båda, Guds tjenare, träder ett folk fram för att ge sin bikt. Erkänner I er ed!

OLOF OCH LARS.

Vi hafva svurit!

GERDT.

Denna bok är frukten af mitt tysta arbete! I skolen på hvarje blad läsa ett klagoskri, en suck af tusen som varit nog blinda att tro det vara Guds vilja att de skola lida ens förtryck, de ha ansett som sin pligt att ej våga tro på befrielse —

OLOF *(läser.)*

GERDT.

“I skolen höra klagomål ända ifrån Norrlands urbygder ned till sundet — af kyrkans spillror bygger adeln upp nya slott och nya fängelser åt folket — I skolen läsa huru kungen säljer lag och rätt då han låter mördare undgå straff om de fly till saltpannorna; I skolen läsa huru

han beskattar lasten då han låter skökor betala för att de skola få drifva sin näring; ja, sjelfva fiskarne i floderna, sjelfva hafsvattnet har han slagit under sig, men det är slut nu, man har öppnat ögonen på folket, det jäser och det sjuder, snart skall förtrycket krossas och de skola vara fria!

OLOF.

Hvem har diktat denna bok?

GERDT.

Folket! Det är folkvisor, ser du, så här sjunger man då man går i oket! Jag har farit omkring i städerna och på landsbygden, jag har frågat dem: ären I lyckliga? och här äro svaren! Jag har hållit ting! Här äro besluten inskrifna! Tron I att millioner viljor rå på en! Tron I att Gud skänkt detta land med människosjälar och egendom åt en enda för att denne dermed skulle handla efter godtycke, eller tron I ej snarare att han skall utföra hvad alla vilja!

I svaren ej! Nåväl, I bätven vid tanken på att det kan bli slut! Hören nu min bikt! I morgon dör förtryckaren och I ären alla fria!

OLOF OCH LARS.

Hvad säger du?

GERDT.

I förstoden icke hvad jag talade vid våra sammankomster.

OLOF.

Du har bedragit oss!

GERDT.

Ingalunda! I ären fria! Två röster mindre göra intet! Allt är redo!

LARS.

Har du betänkt följderna?

GERDT.

Dåre, det var väl för följdernas skull jag gjorde detta!

OLOF.

Om du skulle ha rätt, Gerdt? Hvad säger du, Lars?

LARS.

Jag var icke född att gå i spetsen!

OLOF.

Alla äro födda att gå i spetsen, men alla vilja icke offra sitt kött!

GERDT.

Blott den som har mod att bli beledd och hånad går förut. Hvad är deras hat mot det dödande löjet!

OLOF.

Om det misslyckas?

GERDT.

Våga äfven det! I veten ej att Thomas Münster har upprättat ett nytt andligt rike i Mühlhausen, I veten icke att hela Europa är i uppror. Hvem var Dacke om icke en de förtrycktes försvarare! hvad hafva dalkarlarne gjort vid sina uppror om icke försvarat sin frihet mot honom, som bröt tro och lofven. Det gör han ostraffadt, men när de vilja försvara sig, då skriker man på förräderi och uppror!

OLOF.

Det var dit du ville leda mig, Gerdt!

GERDT.

Har icke strömmen ledt dig hit! Du vill men du törs icke; I morgon i storkyrkan springer minan; det skall bli signalen till folket att resa sig och välja en furste efter sitt behag!

OLOF (*slår i boken*).

Är det allas vilja, då kan ingen hindra det! Gerdt, låt mig gå till kungen med denna bok och visa honom hvad hans folk vill, och han skall ge dem rätt!

GERDT.

Barn! Han skall bli rädd ett ögonblick, kanske ge tillbaka ett silfverstop till någon kyrka; sedan skall han peka mot himlen och säga: det är ej min vilja som gör att jag sitter här och gör er orätt, det är Guds!

OLOF.

Så ske Guds vilje!

GERDT.

Huru!

OLOF.

Han må dö att alla må lefva! Mördare, otacksam, förrädare skall jag heta, må vara! Jag offrade allt, till och med heder och samvete och tro — kunde jag gifva mera åt dessa arma som ropa efter förlossning. Låt oss gå innan jag ångrar mig!

GERDT.

Om du ock gjorde det, är det för sent. Du vet ej att Mårten är spion; domen är kanske redan fälld öfver upprorsmakaren!

OLOF.

Nåväl, jag skall icke ångra mig, och hvarför skulle jag ångra en handling, som är att utföra Guds domslut! Framåt i Herrans namn!

(*De gå.*)

SKÖKAN (*har inträdt, fallit på knä vid en grafhög, som hon beströr med blommor*).

Har du slagit mig nog nu, Herre, att du kan förlåta mig!

CHRISTINA (*kommer hastigt in*).

Säg mig, min fru, har ni sett mäster Olof?

SKÖKAN.

Är ni hans vän eller fiende?

CHRISTINA.

Ni förolämpar mig —

SKÖKAN.

Förlåt mig! Jag har inte sett honom sedan jag bad sist!

CHRISTINA.

Ni ser så bedröfvad ut! Jag känner igen er; det var er som Olof talade vid en qväll i storkyrkan.

SKÖKAN.

Ni bör icke tala vid mig så att någon ser det; ni vet ej hvem jag är?

CHRISTINA.

Jo, det vet jag!

SKÖKAN.

Ni vet det, man har då sagt er?

CHRISTINA.

Olof har sagt det!

SKÖKAN.

O min Gud! Och ni föraktar mig ej?

CHRISTINA.

Ni är en olycklig, förtrampad qvinna har Olof sagt mig, och hvarföre skulle jag förakta olyckan!

SKÖKAN.

Då är ni sjelf ej lycklig.

CHRISTINA.

Nej! Vi ha delat samma öde!

SKÖKAN.

Jag är då ej ensam! Säg mig hvilken ovärdig skänkte ni er kärlek?

CHRISTINA.

Ovärdig?

SKÖKAN.

Förlåt mig, ingen är ovärdig den som älskar! Hvem har ni skänkt er kärlek?

CHRISTINA.

Ni känner mästern Olof?

SKÖKAN.

Säg mig att det ej är sant; beröfva mig icke tron äfven på honom; det är det sista jag har kvar sedan Gud tog mitt barn!

CHRISTINA.

Har ni haft ett barn? Ni har då varit lycklig en gång!

SKÖKAN.

Jag tackar Gud som aldrig lät min son känna hur ovärdig hans mor var!

CHRISTINA.

Har ni begått något brott då ni talar så!

SKÖKAN.

Jag har begrafvit det nyss!

CHRISTINA.

Ert barn? Hvad säger ni! Och jag som ber Gud hvarje dag att han skall skänka mig en varelse, en enda, som jag må älska!

SKÖKAN.

Arma barn! Bed Gud bevara Er!

CHRISTINA.

Jag förstår er ej, min fru!

SKÖKAN.

Kalla mig ej så; ni vet ju hvem jag är!

CHRISTINA.

Beder man icke i kyrkorna för dem som hafva förhoppningar!

SKÖKAN.

Icke för oss!

CHRISTINA.

Oss?

SKÖKAN.

De andra beder man för, oss förbannar man!

CHRISTINA.

Hvad menar ni med de andra! Jag förstår er ej!

SKÖKAN.

Känner ni mäster Olofs hustru?

CHRISTINA.

Det är ju jag!

SKÖKAN.

Ni! Hvarför såg jag ej det? Kan ni förlåta mig ett ögonblicks tvifvel? Skulle brottet se ut som ni och han? O ve! Lemna mig; ni är ett barn, som är okunnig om det onda! Ni bör inte tala längre vid mig! Gud välsigne er, farväl!

(Hon vill gå.)

CHRISTINA.

Gå icke ifrån mig! Hvem ni är, stanna, för Guds skull; man har brutit in i vårt hus och min man är ej till finnandes. Följ mig härifrån, hem till er, hvart som helst. Ni är en god människa, ni kan ej vara någon brottsling...

SKÖKAN (*afbryter*).

Om jag säger er att hopens rårheter ej kunna skada er hälften så mycket som mitt sällskap, så förlåter ni mig att jag går —

CHRISTINA.

Hvem är ni?

SKÖKAN.

Jag är en förkastad, på hvilken den förbannelse, som Gud slungade öfver qvinnan vid syndafallet, har gått i fullbordan! Fråga mig ej mer, ty om jag sade er mer skulle er förkastelse fresta mig till sjelfförsvar, hvilket vore än förkastligare! Här kommer en person, som kanske vill vara nog ädelmodig och följa er om ni lofvar honom er heder och ära och eviga frid för besväret, ty mindre lär han ej begära för sitt beskydd på en så sen timma! Förlåt mig, det är ej er som min bitterhet drabbar.

WINDRANK (*kommer in rusig*).

Det är då fan att man inte kan få vara ensam, inte en gång här bland liken. Hör nu, fruntimmer, var så goda och fråga mig ingenting, för nu ansvarar jag inte för att jag kommer att svara. I öfvermorgon ska' jag tala om alltihop, för då är det för sent. Kanske herrskapet äro nunnor som äro husvilla! Jaja! fastän fruntimmerna bara äro fruntimmer så anser jag mig inte derföre ha rättighet att vara ohöflig fastän solen gått ned; det fins visserligen en gammal lag på att ingen får gripas efter solnedgången, men lagen är en buse, som likvisst af artighet icke vill göra sig gällande mot fruntimmerna. Tyst! Tyst, min tunga; hon går ju som en spinnrock; men det är det för-

bannade brännvinet! Men hvarför ska' man dra' mig in i så'na der historier! Det är visserligen sant att jag får bra betaldt och blir en bergad karl, men ni ska' inte tro att jag gör det för pengarnes skull. Men det är gjordt nu! Men jag vill inte, jag vill inte! Jag vill sofva i fred om nätterna och inte oroas af spöken. Om jag skulle gå och tala om det? Nej, då griper man mig. Om någon annan skulle gå och tala om'et! Kanske någon af nunnorna vill vara så god och göra det!

CHRISTINA (*som rådgjort med skökan*).

Är det något ni bär på samvetet, som oroar er, så tala om!

WINDRANK.

Ska' jag tala om det? Det är just det jag vill slippa! Men det är förskräckligt, jag står inte ut längre! Och jag ska' göra't! Hvarföre just jag! Jag vill inte!

CHRISTINA.

Min vän, ni ämnar begå...

WINDRANK.

Ett mord? Hvem har sagt det? Gudskelof att ni vet det? Gå för all del och berätta det — genast, annars får jag ingen frid; ingen frid i evighet!

CHRISTINA (*som häpnat, hemtar sig*).

Hvarför ska' ni mörda honom?

WINDRANK.

Åh det är så mycket! Se bara hur han rifver ner edra kloster!

CHRISTINA.

Kungen!

WINDRANK.

Jo, just han, landets befriare och fader; visst är han en plågåre, men, han skall väl inte mördas för det!

CHRISTINA.

När skall det ske?

WINDRANK.

I morgon, vet jag, i Storkyrkan, i sjelfva kyrkan!

(Skökan går på Christinas tysta vink).

CHRISTINA.

Hvarför kunde man välja er att utföra ett sådant dåd?

WINDRANK.

Jo, se jag har mina små relationer bland kyrkobetjeningen och så var jag fattig! Men, sak samma hvem som bränner af bössan, bara någon förständig riktar henne, och dessutom ha' vi flera funderingar i reserv, fast jag skall öppna elden. Men hvarför går ni inte och talar om?

CHRISTINA.

Det är redan gjordt!

WINDRANK.

Nå Gud vare tack och lof! Adjö mina pengar!

CHRISTINA.

Säg mig hvilka ni äro, ni sammansvurna?

WINDRANK.

Ja, se det talar jag då rakt inte om!

(Nils, knektar och folk draga öfver scenen).

CHRISTINA.

Ser ni, man är redan på spår efter er!

WINDRANK.

Jag tvår mina händer!

NILS *(går fram till Windrank utan att se Christina).*

Har ni sett Olaus Petri?

WINDRANK.

Hur så?

NILS.

Man söker honom!

WINDRANK.

Nej, jag har inte sett honom! Är det flera som sökas?

NILS.

Åhja, åtskilliga!

WINDRANK.

Nej, jag har inte sett någon alls!

NILS

Vi komma strax till er! (*går*).

CHRISTINA.

Är det de sammansvurne som man letar!

WINDRANK.

Ja! det är en sak! Nu ger jag mig af! Adjö!

CHRISTINA.

Säg mig innan ni går...

WINDRANK.

Har inte tid!

CHRISTINA.

Är Mäster Olof med?

WINDRANK.

Ja visst!

CHRISTINA (*nedfaller sanslös på en graf*).

WINDRANK (*blir nykter och allvarligt rörd*).

Herre Gud i himmelen, det var bestämdt hans hustru!

(Går till Christina.) Jag tror att jag tagit lifvet af henne!
Hans! Hans! Nu kan du gå och hänga dig! Hvad hade
du med bland de store att göra! Hitåt och hjälp en stackars
qvinna!

OLOF *(föres mellan knektar med facklor,
får se Christina, sliter sig lös och
faller på knä vid henne).*

Christina!

CHRISTINA.

Olof! Du lefver! Låt oss gå härifrån hem till oss!

OLOF *(förkrossad).*

Det är för sent!

Tablå.

En del af storkyrkan. Olof och Gerdt i fångkläder på skampallar vid dörren. Orgeln spelar. Klockorna ringa. Gudstjensten är slut och folket går ur kyrkan. Kyrkvaktaren och hans hustru stå något undan ned på scenen.

KYRKVAKTAREN.

Lars kansler fick nåd han, men inte Mäster Olof!

HISTRUN.

Kanslern har alltid varit en fredlig man, som inte gjort väsen af sig, och jag förstår inte hur han kunde vilja vara med om sådana der förskräckliga historier.

KYRKVAKTAREN.

Kanslern har alltid varit besynnerlig fast han inte sagt mycket. Och nåd fick han, men så kostade den honom hela hans förmögenhet. Jag kan inte underlåta att tycka synd om Mäster Olof. Jag har alltid tyckt om honom ändå, fastän han har varit svår.

HISTRUN.

Ska' man sätta en så ung pojke till kyrkoherde också?

KYRKVAKTAREN.

Ja, han var bra ung, det var allt hans fel det, men det går nog bort med tiden!

HISTRUN.

Du pratar du, han skall ju gå till döden i denna dag!

KYRKVAKTAREN.

Ja, Herre Gud, jag höll på att glömma bort det, men så förefaller det mig så orimligt också.

HUSTRUN.

Vet du om han har ångrat sig?

KYRKVAKTAREN.

Det tviflar jag nog på, för han är allt styf i nacken fortfarande.

HUSTRUN.

Men han ska' väl smälta ner nu när han får se sina läsbar, som inte fick gå fram för honom.

KYRKVAKTAREN.

Jag får lof att säga det, att kungen är allt bra gemen när han sätter till. Nu skall han låta kyrkoherden stå kyrkplikt just samma dag, som hans barn gå fram. Det är nästan lika gruffigt, som när han lät Göran Domprost dricka du med bödeln eller när han lät prelaterna rida genom sta'n med näfverskäppor på hufv'et.

HUSTRUN.

Och så ska' brodern Lars bereda honom till döden.

KYRKVAKTAREN.

Ser du, här komma barnen; de se ledsna ut, jag säger ingenting om'et. Jag tror jag får gå in till mig och gråta...

(Konfirmanderna, flickor och gossar, tåga förbi Olof med blomqvastar i händerna. De äro bedröfvade och gå med nedslagna ögon. Folk följer dem. Nyfikna peka finger åt Olof, andra tillrättavisa de förra. VILHELM (scholaris) går sist i processionen; stannar blygt framför Olof, faller på knä och lägger sin blomqvast vid Olofs fötter utan att denne märker det, ty han har dragit hufvan öfver ansigtet. En del af folket mumlar ogillande, en annan bifallande. Märten går fram att taga undan blommorna, men blir tillbakaträngd af folket. Knektar bana väg för Lars Petri, som framträder i ornat. Folket försvinner. Lars, Olof och Gerdt ensamma. Orgeln tystnar. Klockorna gå fortfarande).

LARS (till Olof).

Olof! Kungen har afslagit borgerskapets nådeansökan. Är du beredd att dö?

OLOF.

Jag kan inte tänka mig så långt!

LARS.

Man har uppdragit åt mig att bereda dig!

OLOF.

Det bör gå hastigt det! Ännu går blodet i mina ådror!

LARS.

Har du ånkrat dig?

OLOF.

Nej!

LARS.

Vill du gå in i evigheten med ett oförsonligt sinne?

OLOF.

Lägg bort formuläret, om du vill att jag skall höra på dig! Jag tror inte att jag kan dö nu, jag har alldeles för mycken lifskraft kvar?

LARS.

Jag vill säga dig att jag tror detsamma och det är till ett nytt lif i denna världen, jag bereder dig.

OLOF.

Jag får då lefva?

LARS.

Om du vill erkänna att det föregående var villfarelse, och om du återtager dina yttranden om kungen.

OLOF.

Hur skall jag kunna det? Det vore ju att dö!

LARS.

Detta var hvad jag hade att säga dig! Afgör nu sjelf!

OLOF.

Man underhandlar inte om en öfvertygelse.

LARS.

Äfven en villfarelse kan bli öfvertygelse. Jag lemnar dig att betänka saken. (*Går*).

GERDT.

Vår skörd var ej mogen. Det skall falla mycket snö om höstsäden skall gå, ja, sekler skola förgå innan man får se ens en brodd! De sammansvurna äro gripna, säger man, och håller tacksägelse; man misstar sig; här gå sammansvurne rundt omkring oss, i de kungliga gemaken, i kyrkorna och på torgen, men de våga ej hvad vi vågat, dock skall det komma en gång. Farväl, Olof! Du bör lefva längre, ty du är ung; jag skall dö med stor förnöjelse; hvarje ny martyrs namn blir ett nytt fältrop för en ny skara. Tro aldrig att en lögn eldat en meniskosjäl, misstro aldrig de rörelser som skakat dig i ditt innersta, då du sett någon lida andligt eller lekamligt våld; om ock hela världen säger du har orätt, så tro dock ditt hjerta, om du har mod dertill. Den dag du förnekar dig sjelf är du död, och evig fördömelse skall vara en nåd för den som begått synd mot den Heliga Anda!

OLOF.

Du talar med visshet om min befrielse.

GERDT.

Borgerskapet har erbjudit 500 dukater i lösen för dig. När det bara kostade 2,000 att få Birgitta förklarad helgon, så skola väl 500 räcka att få dig förklarad obrottslig. Kungen tors inte ta' ditt lif!

LARS SIGGESON (*med bödeln och knektar*).

För bort Gerdt Bokprentare!

GERDT (*bortföres*).

Farväl, Olof! Tag hand om min dotter, och glöm aldrig den stora pingstdagen!

MARSKEN.

Mäster Olof! Ni är en ung man, som blifvit förd på villovägar! Konungen förlåter er för er ungdoms skull, men fordrar som säkerhet en afbön, deri ni återtar hvad ni handlat öfver och mot hans befallningar.

OLOF.

Kungen behöfver mig då fortfarande?

MARSKEN.

Det är många som behöfva er. Men lita ej på nåd förrän ni uppfyllt vilkoret. Här är konungens fullmakt; nästa ögonblick kunna edra bojor vara lösta, om ni vill, men äfven detta papper kan vara sönderrifvet!

OLOF.

Den som är nöjd med 500 dukater lär ej bry sig om ett återkallande —

MARSKEN.

Detta är en lögn! Bödeln väntar äfven på er! Men jag ber er höra några ord af en gammal man! Jag har också varit ung och drifvits af mäktiga lidelser; det hör till ungdomen, men dessa lidelser äro ämnade att dödas. Jag gjorde som ni, jag gick omkring och sade sanningar, men jag fick bara otack, i bästa fall ett löje; jag ville också bygga en liten himmel här på jorden, (*med eftertryck*) naturligtvis på andra grunder än ni, men jag tog snart mitt förnuft till fånga och slog bort hjernspökena. Jag vill visst inte påstå att ni är en man, som vill vinna ryktbarhet genom att göra väsen af sig, det tror jag inte, det är välmening, men en välmening som gör mycket ondt. Ni har ett hett blod, som förblindar er, därför att ni ej lägger band på er; ni predikar frihet och störtar tusende i sjelfsvåldets slafveri. Gå tillbaka, unge man, och försona

OLOF (*stiger upp*).

Vilhelm! du öfvergaf mig icke; låt mig gråta hos dig vid minnet af min ungdoms glada stunder.

VILHELM.

Innan ni dör ville jag tacka er för hvad godt ni gjort oss. Det var jag som gaf er dessa blommor, men ni har inte sett dem... De äro söndertrampade ser jag... Jag ville ge er ett minne från den tiden, då vi lekte under lindarne på Strengnäs' klostergård; jag trodde att det skulle göra er godt att se, det vi ej tackat Gud för det att ni ej kom tillbaka, som ni då sade. Aldrig glömde vi er, ty ni befriade oss från de grymma straffen, och det var ni som öppnade de tunga klosterdörrarne och gaf oss tillbaka friheten och den blåa himmelen och det glada lifvet. Hvarföre ni skall dö, veta vi ej, men aldrig kunde ni göra annat än rätt, och dör ni därför att ni understödt några förtryckta menniskor, som man säger, så bör det ej smärta er om ock det skall göra oss mycket, mycket ondt. Ni talte en gång om huru man brände Huss därför att han vågat säga sanningen åt de mäktige, ni beskref huru han besteg bålet och med glädje befallde sig i Guds hand, profeterande om den svanen som en gång skulle komma och sjunga nya sånger till den vaknade frihetens lof! Så har jag tänkt mig er gå döden till mötes, med öppen panna och blicken mot himlen under folkets rop: så dör ett vittne!

OLOF (*slagen lutar sig mot skampallen*).

GERDTS (*röst långt bort i kyrkan*).

Affälling!

OLOF (*nedfaller på skampallen tillintetgjord*).

(*Ridån faller.*)

SLUT.

~~~~~

—

de

je
ha
Ja
de
uh
n
er
n
ka
r
u
r
ta
V
m
r
t
h
I
I
I

